

PR. PROF. VICTOR VLĂDUCEANU

VECHIUL MONUMENT ISTORICO-RELIGIOS

MÂNĂSTIREA BODROG

TIMIȘOARA
1939

Pr. Prof. V I C T O R V L Ă D U C E A N U

Vechiu monument istorico-religios :

Mănăstirea Bodrog

Palatul Cultural al oraşului Arad
BIBLIOTECA

No. inv. de depunere 93

1939

T I M I Ş O A R A

1939

PRIN VICTOR V. ABUCHEANU

Vechi monument istoric-religios :

Mănăstirea Bodrog

Tipografia „Victoria”
BIBLIOTECĂ
No. 12 de carte
1922

TIMIȘOARA

Tipografia „Victoria”, Timișoara

Introducere

În trecutu-î bimilenar, poporul românesc și-a depănat existența sub baldachinul teocrației creștine.

Din vibrarea acestei spiritualități dinamice, au răsărit monumentale lăcașuri de închinare și tot atâtea superbe ctitorii voevodale.

Domnitorii noștri, în elanul lor de piozitate, și-au concretizat simțământul religios, rezonanță veridică a sufletului lor, edificând altare de preamărire.

Magnificul buchet de mănăstiri — perle ale mândriei noastre naționale — a purtat neîncetat flamura imperativelor vremii.

Prin ambianța lor înmiresmată de evlavie, aceste focare de radiațiune spirituală constituiesc verigile de înlănțuire a vremelniceii cu veșnicia.

Ele nu figurau numai ca fortărețe ale credinței, ci erau în același timp și puternice citadele de cultură românească.

Credința, limba și gingașele salbe de datini și obiceiuri creștinești s'au conservat sub auspiciile mănăstirilor.

În sanctuarul lor s'au înfiripat temeliile literaturii, slovei și artei noastre etnice românești. Prîdvoru-î servea drept faclă de lumină, iar fl-

parnițele turnau în cărțile bisericești, conștiința unității naționale.

Comandamentele vremii actuale impun, ca mănăstirile — în fața psihozei de declanșare — să clădească pe trecutul plin de glorie, grandiosul edificiu de redresare morală.

Acest sublim deziderat, în ținuturile eliberate din calvarul asupririlor milenare, numai câtorva mănăstiri li s'a hărăzit să-l cristalizeze.

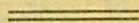
Expansiunea politică și religioasă a catolicismului habsburgic a distrămat multe din mănăstirile ortodoxe cîscarpatine. Unele au dispărut pentru totdeauna în zările uitării; altele, nimbate de aureola trecutului, reînvie din obscuritatea seculară.

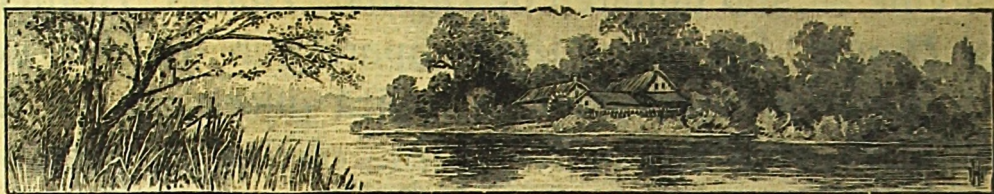
În Banat, cele câteva strecurate prin retorta timpurilor, au fost acaparate de Sârbi, cu vădite intenții distructive.

Din mănăstirile naufragiate, unica ce a rezistat fenomenului de desnaționalizare și peire în valurile slave, este cea dela Bodrog.

Vechiu monument istorico-religios, imens rezervor de energii spirituale, prețios giuvaer, epicentru spre care tînde cu sfîntă nostalgie un colț de țară, merită a fi cunoscut în largul românesc.

V. V.

I.

Situația topografică a Mănăstirii

Una dintre cele mai superbe și însemnate perle din șiragul de mănăstiri presărate în Vestul României Mari, este fără'ndoială Mănăstirea Bodrog.

Situată la o distanță de 15 km. de Arad, într'un peisaj fermecător, ne oferă o impresionantă panoramă.

Intr'o infimă depresiune, brâul auriu de lanuri ce se leagănă greoiu, încinge sfios dumbrava, în mijlocul căreia — din cărunte vremi — sf. lăcaș își țese firul vieții sale duhovnicești.

Crucea turlei înălțată deasupra arborilor și scăldată'n poleiu de raze — în reflexul unui răsărit sau apus de soare, — încă din depărtare ne întrezărește locul de îndurare.

Mureșul ce traversează tangențial întinsul brâu de lanuri, își încetinește și el pasul, să nu turbure liniștea tainică a sihăstriei, să asculte simfonia veșniciei, ducând faima acestui așezământ, departe, departe, peste țări și peste mări.

Din cele mai îndepărtate timpuri, mănăstirea persistă — în toate documentele românești și

streine — sub numirea de *Hudust*, *Hudus*, *Hodust* și *Hodus*. De pe la 1520, apare sub numele de *Hodoș*.¹⁾ În nomenclatura topică ulterioară, pe la mijlocul secolului al XVIII-lea, obvine ca mănăstirea *Hodoș-Bodrog*.²⁾ Actualmente este generalizată numirea de *Bodrog*.³⁾

Apartține în cele administrative, comunei Bodrogul Vechiu, plasa Pecica, județul Arad, iar în cele spirituale, eparhiei ort. rom. din Arad.

Domină malul stâng al Mureșului, între satele Zădărlac, Bodrogul Nou, Vinga Nouă, Felnac și Bodrogul Vechiu, ținut cu elementul românesc preponderant. Până în anul 1838, mănăstirea era pe malul drept⁴⁾ al Mureșului, care își aducea apele printr'o cotitură adâncă pe după sf. mănăstire. Inundațiile forțează mănăstirea a schimba cursul Mureșului. Lucrările se execută între anii 1834—38. Așa se explică faptul că mănăstirea contează și

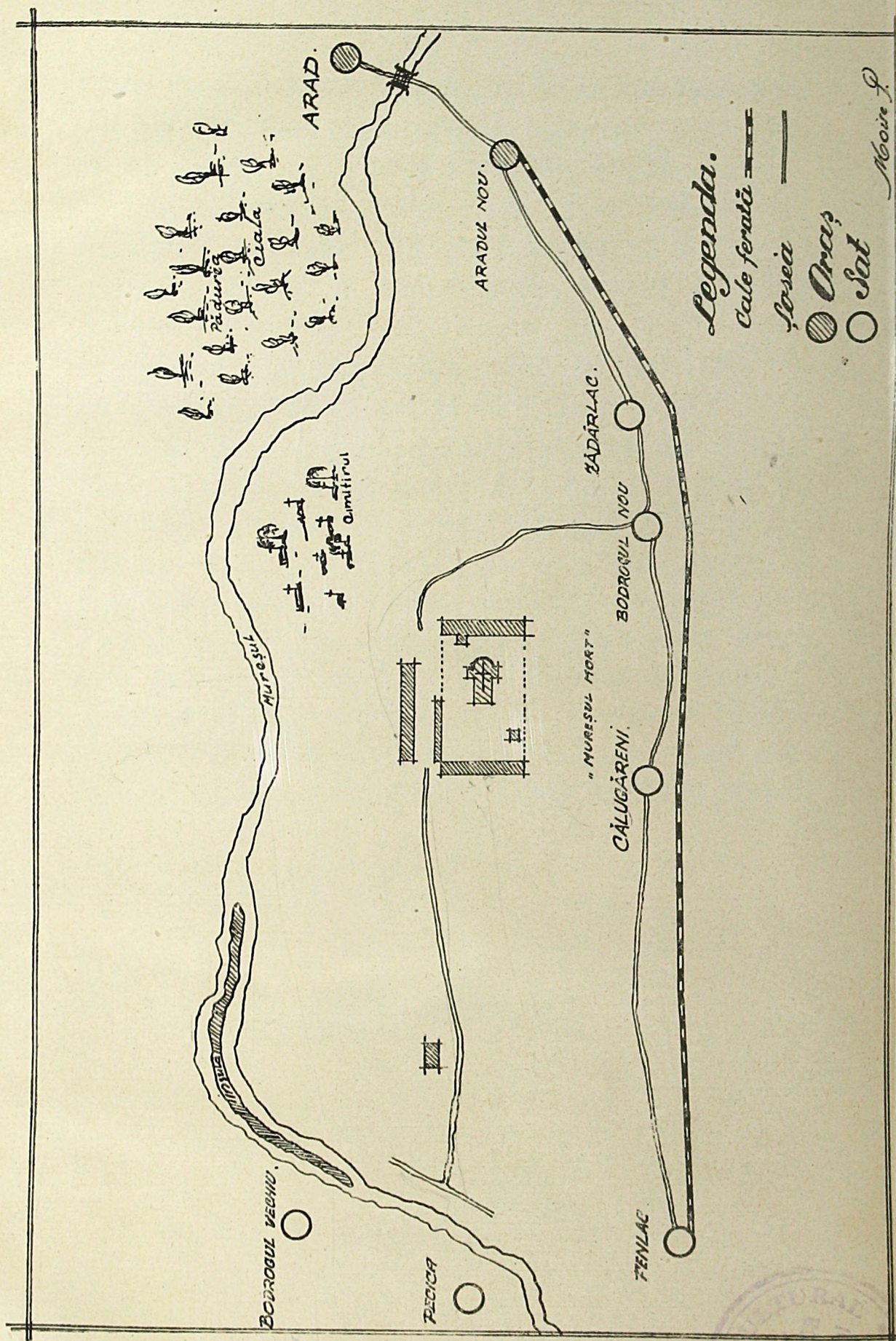
¹⁾ Vezi inscripția de pe zidurile mănăstirii, pg. 16.

Numele „Hodoș”, unii (Márki Sándor) îl derivă dela ungurescul „hód” = castor; alții (Koloman Juhász) dela slavonul „hudus” = sărbătoreasc, maiestros. Tradiția locului reduce numirea aceasta la taurul din legenda mân., care s'ar fi numit Hodus. Mai verosimilă pare a fi opinia dintâi, Hodoș însemnând locul unde se găsesc hód = castori, cari odinioară să fi abundat în apropiere. La fel s'au urzit și numirile de sate Brebi sau Brebu dela „brebi” = castori, având aceeași însemnare ca și Hodoș.

²⁾ Într'un raport al episcopului Petru Petrovici din Arad, dto 2 Sept. 1784, se numește mănăstirea „graeci ritus n. u. Hodoș seu Bodrog”. (Arhiva Mân. Bodrog, acte privitoare la procesul Mănăstirilor, No. 1.)

³⁾ Numirea de Bodrog a primit-o mân. dela localitățile Bodrogul Vechiu și Bodrogul Nou, între cari este așezată.

⁴⁾ Arhiva Mănăstirii Bodrog, acte privitoare la procesul Mănăstirilor, No. 51.

Moores P.

azi la județul Arad, aparținând comunei Bodrogul Vechiu de peste apă, deși în prezent este dincoaci de Mureș, în raza județului Timiș.

În nemijlocita-i apropiere, spre sud de sf. mănăstire, se vede încă alvia veche numită „Mureșul mort“, azi în mare parte pământ arabil și grădină de pomi.

Un braț al Mureșului, până pe la 1750, se strecura chiar aproape de zidurile mănăstirii.

Căi de comunicație sunt: șoseaua Aradul Nou—Periam, în apropiere de 1 km. și drumul de fier Arad—Nerău, cu halta Bodrogul Nou, la depărtare de 1½ km. De aci la sf. mănăstire ne conduce o frumoasă alee, umbrită de lungul cordon de nuci. Se mai poate ajunge dela Arad, prin pădurea „Ciala“ cu un vagonet de linie industrială. Trecerea Mureșului din Bodrogul Vechiu spre sf. lăcaș se face cu ajutorul unui pod plutitor și cu barca, în preajma unei pitorești insule.

II.

Intemeierea Mănăstirii

Documente istorice precise, referitor la întemeierea mănăstirii, lipsesc cu desăvârșire. Nu s'a păstrat nicăiri pisania și nici o inscripție nu ne atestă ctitorul ei și data zidirii.

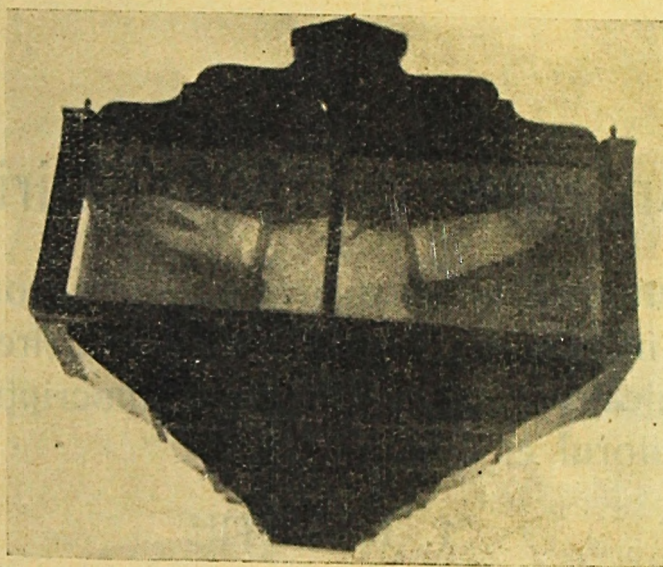
1. TRADIȚIE

Din negura îndepărtată a trecutului, realitatea tuturor începuturilor se desprinde abia în vagi contururi tradiționale și scăpărări legendare. Mănăstirilor îndeosebi, misticismul popular le investimăntează obârșia cu gingașe tradiții.

Urzită și mănăstirea noastră pe *firul legendar*, ni se spune că undele line ale Mureșului se răsvrătiseră și ele odinioară, inundând întinsele câmpii. Un taur — din cireada de vite ce păștea pe insula formată în mijlocul apei — scormonind pământul, a ridicat în coarne un obiect luminos de o strălucire uimitoare. Păzitorii abia a doua zi au dat de acel obiect, o icoană a Maicii Domnului. Piozitatea creștină a ridicat apoi pe acel loc o mănăstire, în care să se conserve icoana. Aceasta se crede a fi cea așezată în absida din stânga soleei, încadrată într'un mic altar. Poporul o ve-

nerează cu multă pietate, răsplătită cu tot atâtea minuni, ce se înrăvășesc aproape în fiecare an pe răbojul pelerinajelor.

Capul taurului (crezut a fi cel original) cu dimensiunile: 1 m. lungime și 40 cm. lățime, se

Capul taurului din legenda Mănăstirii poate vedea și azi conservat într'o cutie de sticlă în tinda bisericii, deasupra ușii la intrare.

2. DATE ISTORICE

Părerile istoricilor, cu privire la întemeiere, diferă considerabil.

Istoricul maghiar, Márki Sándor, afirmă¹⁾ că mănăstirea ar fi fost întemeiată în jumătatea a doua a secolului XV (anul 1465) de frații sârbi Ștefan și Marcu Jakšici. Acești doi frați alungați fiind de Turci din orașul Jagostin (Serbia), ar fi venit însoțiți de 1200 de luptători, așezându-se în aceste părți și ridicând mai multe biserici: la Nădlac, Felnac și Bodrog. Familia Jakšici s'a maghiarizat, luând titlul nobiliar „de Nagylak“. Mănăstirea

¹⁾ Arad megye és Arad sz. kir. város története, Arad 1892, pg. 452.

ar fi zidit-o pe seama călugărilor ordinului bazilitan, aduși tot din Serbia.

Márki Sándor se bazează pe afirmațiile sinodului din Carloviț dela 1749, care susține că din timpuri foarte vechi a fost aici ordinul bazilitan. Iar faptul că frații Jakšici ar fi întemeiat mănăstirea, îl atestă pe baza aserțiunilor prezumțioase ale sinodului frățesc dela mănăstirea Hodoș din 4 Februarie 1864.

Pe turnul solitar, odinioară turn de veghe împotriva aleanului, azi numai clopotniță, se vede și acum o emblemă (care după Márki S. ar fi a familiei Jakšici): un ostaș călare și altul pedestru deasupra, ținând capete de Turci înfipte în sabie.

Ipoteza acestuia (că frații Jakšici ar fi întemeiat mân.) o împărtășesc și istoricii Rácz Károly¹⁾ și Peretsenyi Nagy László.²⁾

În contradicție cu dânșii, istoriograful Karácsonyi János susține³⁾ că mănăstirea ar fi existat din secolul al XII-lea, bazându-se pe o scrisoare a regelui Béla al III-lea din 1177, în care amintește, că trecând din hotarul Șega peste brațul „Fok” al Mureșului, îndată a ajuns pe pământul mănăstirii Hodust. Într'un document al sărăriei erariale din 1233, mănăstirea este indicată ca una din cele mai mici, distribuindu-i-se numai o cantitate de 1000 bucăți pietri de sare.⁴⁾ Sub Tătarî mănăstirea a fost pustiită.

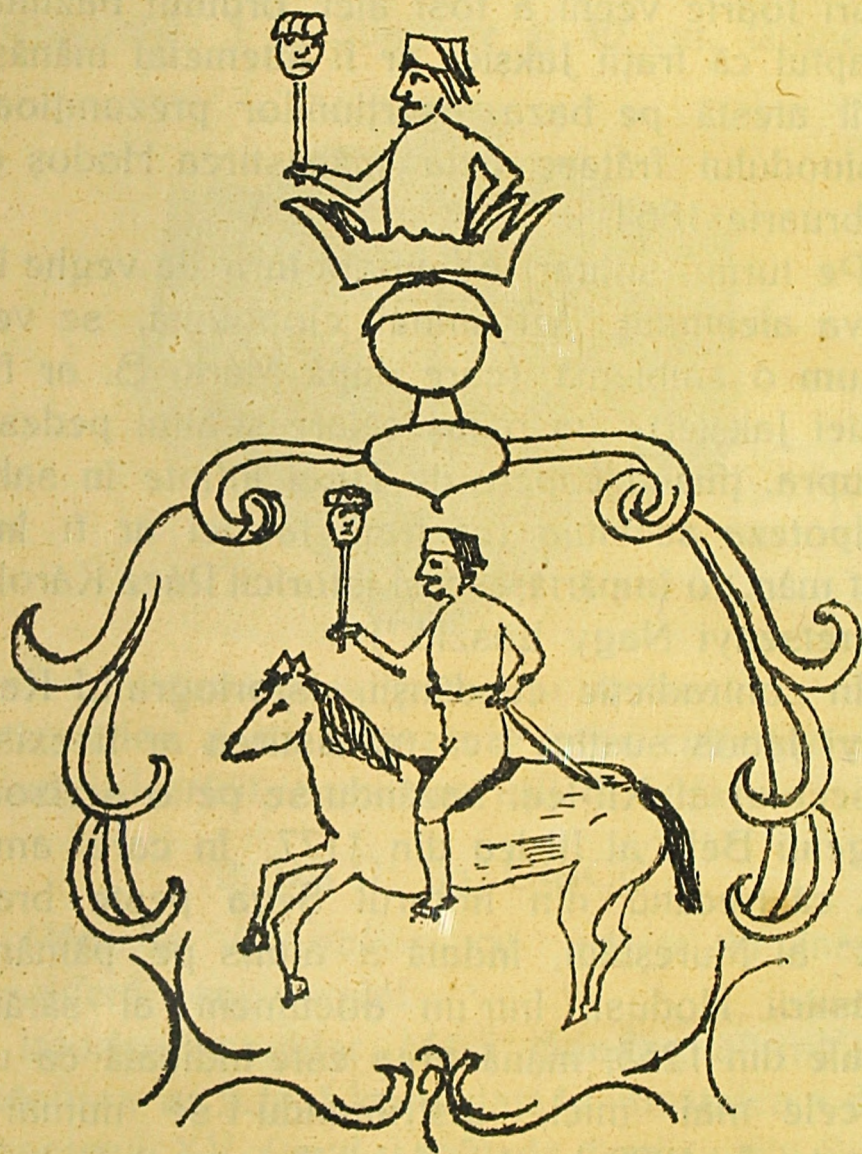
¹⁾ A Zarándegyházmegye története, Arad 1880, pg. 4.

²⁾ A régi Orod vagy is a mostani Aradnak dolgai, Oradea Mare 1814, pg. 62.

³⁾ Ismeretlen délmagyarországi kolostorok, în „Történelmi és régészeti Értesítő”, Timișoara 1905, pg. 77.

⁴⁾ Knauz: Mon. Sirig. I pg. 294, cf. Karácsonyi o. c. pg. 77.

În continuare, Karácsonyi I. mai afirmă că emblema, ce se observă încă pe turnul-clopotniță, nu este a lui Jakšici, ci a familiei Bessenyei, care a dominat aceste meleaguri în secolul XV—XVI.

Emblema de pe turnul—clopotniță

și că mănăstirea ar fi fost catolică, abia la începutul secolului al XVIII-lea zidindu-se cea ortodoxă.

Koloman Juhász în opul său¹⁾ o numără între

¹⁾ Die Stifte der Tschanader Diözese im Mittel Alter, Münster in Westfalen 1927, pg. 205.

cele 21 mănăstiri catolice de pe Mureș.

Părerea acestora (Karácsonyi János și Kolo-man Juhász) cu privire la confesionalitatea mănăstirii este susceptibilă următoarelor reflexii :

Afirmația lor gratuită, că mănăstirea ar fi fost catolică și îndeosebi cea a lui Karácsonyi (că abia la începutul secolului al XVIII-lea s'a zidit cea ortodoxă pe ruinele celei catolice) cade dela sine, deoarece încă pe la mijlocul secolului al XVII-lea aci era reședința unui mitropolit Sofronie. Acesta în toamna anului 1651, s'a dus să ceară ajutor țarului Rusiei, pe seama mănăstirii, a cărei biserică și celelalte zidiri erau învechite, amenințând cu demolarea. Sosit la Moscova, este primit în audiență de țar și în petiția¹⁾ ce o înaintează, sub-

¹⁾ „Moscova, 26 Dec. 1651, Țarului Domnului și marelui cneaz Alexie Mihailovici a toată Rusia. Se închină ție Doamne rugătorul tău de Dzeu, Mitropolitul Sofronie din țara sârbească din orașul Lipova—Gyula, mănăstirea Hodoșului cu biserica Intrării Preasfintei Născătoare de Dzeu. În acest an Doamne am venit eu, rugătorul de Dzeu la tine Domnul drept în Moscova spre a mă ruga de tine Doamne pentru zidire și pentru milostenie ; mănăstirea Intrării Preasfintei Născătoare de Dzeu, Doamne, și biserica s'au învechit cu toate zidurile mănăstirești și bisericesti și cu coperișul bisericii. Și pentru zidirea aceea bisericască nu avem afară de tine Domn drept pe nimenia cui să ne rugăm, căci viața noastră este în mijlocul Turcilor. Și eu rugătorul de Dzeu, am venit de aceea la tine dreptule Domn și țar milostiv și mare cneaz Alexie Mihailovici, a toată Rusia, miluește-mă de mine rugătorul tău de Dzeu și pentru sănătatea ta împăratească îndelungată și în amintirea fericitulul tău părinte, a Marelui Domn Țar și Marelui Cneaz Mihail Feodorovici a toată Rusia și pentru mama ta binecredincioasă Doamnă Țariță, mare principesă, Eudochia Luchianovna și pentru părinții tăi împăratești, mituește-mă pre mine cu dania ta împăratească pentru toată zidirea mănăstirii și pentru renovarea bisericii, iar pe mine rugătorul de Dzeu cu milostenie cum te va învăța Domnul Dum-

scrie : „Mitropolitul cetății Lipova-Gyula cu sediul în mănăstirea Hodoșului, care are hramul Intrării Preasfintei Născătoarei de Dumnezeu.“ Zidirea acestui sfânt lăcaș trebuie pusă deci în timpuri cu mult mai vechi, dacă la 1651 „biserica s'au învechit cu toate zidurile mănăstirești și bisericesti și cu coperișul bisericii.“

Suplica aceasta constituie una din cele mai autentice și peremptorii dovezi, pentru caracterul ortodox al mănăstirii înainte de secolul al XVIII-lea.

E dreadreptul paradoxală aserțiunea că în secolul al XVIII-lea s'ar fi zidit cea ortodoxă pe ruinele celei catolice, timp în care cruciada de catolicizare ajunsese la paroxism.

Deasemeni ne atestă ortodoxia ei și o inscripție¹⁾ de pe zidurile mănăstirii : „*Hodoș Egu-men Michael 1523*“, inscripție ce probabil să fi fost în partea de miazănoapte pe o piatră, dar care din cauza intemperiilor și a dintelui nemilos al timpului, azi este abia vizibilă, păstrând numai oarecari urme.

Pentru existența mănăstirii înainte de Jakșici și pentru caracterul ei ortodox pledează și alte argumente :

In primele secole ale erei maghiare, au exi-

nezeu, dreptule Țar și nu dispune a mă reține pe mine rugătorul tău de Dzeu aici la mila Domniei Tale, îndură-te, miluește Doamne, Țarule.“ S. Dragomir : Contribuții privitoare la relațiile bis. rom. cu Rusia în veacul al XVII-lea, publicat în Analele Academiei Române, secț. ist. serla II, tomul XXXIV, pg. 1175, București 1911—12.

¹⁾ Szentkláray Jenő : A szerb monostoregyházak történeti emlékei Délmagyarországon, Budapesta 1908, pg. 26.

stat numeroase mănăstiri gr. or. în Ungaria,¹⁾ în-deosebi în părțile banatice. Ctitori ale multora din ele au fost înșiși regii unguri. Ștefan cel Sfânt înființează o mănăstire de călugărițe lângă Veszprém, iar Andreiu I zidește una de monahi la Visegrád.²⁾ Principele Achtum convertit la ortodoxie, ridică o mănăstire de rit grecesc la Morisena,³⁾ în Banat, unde se mai amintesc din acest timp, încă multe altele, între cari și Hodoșul,⁴⁾ întemeiate pentru elementul românesc majoritar.

Mulțimea de mănăstiri ortodoxe în Ungaria, ne-o atestă rescriptul papei Inocențiu al III-lea, din 1204, impunând episcopului catolic din Oradea Mare, „să le cerceteze și întru cât va fi cu putință să le organizeze într'un episcopat, care să stea sub nemijlocita ascultare a papei.”⁵⁾

Cel mai eloquent și inexpugnabil argument, care dovedește în mod eclatant existența mănăstirii înainte de Jakšici, este patenta regelui Andreiu al III-lea, din 10 Noemvrie 1293, prin care donează comitelui Nagy Őzömös și fra-

¹⁾ Hunfalvy P., *Az Oláhok története*, Budapesta 1894, I, pg. 477.

²⁾ Fejér Cod. dipl. III. 1; Katona: *Hist. reg.* II. 112. V. 348 cf. arh. Mân. Bodrog, acte în procesul cu Sârbii, No. 11 pg. 4.

³⁾ *Sti Gerardi eppi Chanadiensis, scripta et acta hactenses in edela opera et studia*, Ignatus Com. de Battyhán. Albo-Carol 1190. 4. o. *Legenda major*, pg. 318—19 cf. arh. Mân. Bodrog, acte în procesul cu Sârbii, No. 11 pg. 4; Hóman Bálint és Szekfű Gyula, *Magyar Történet I*, Budapesta 1936, pg. 178.

⁴⁾ Borovszki S., *Temes vármegye története*, Budapesta, I pg. 255; Szentkláray I., *A szerb monostoregyházak történeti emlékei Dél-magyarországon*, Budapesta 1908, pg. 4 și 65; Șt. Meteș, *Mănăstirile rom. din Transilvania și Ungaria*, Sibiu 1936, pg. X.

⁵⁾ I. Lupaș, *Istoria bisericească a Românilor ardeleni*, Sibiu 1918, pg. 14.

filor lui, Kusan și Dimitrie, domeniul mănăstirii Hudus.¹⁾

¹⁾ „Andreas dei gratie Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie Galicie, Lodomerie, Cumanie Bulgarieque rex omnibus Christi fidelibus tam presentibus quam futuris presens scriptum inspecturis salutem in eo, qui est salus omnium. Regiam decet maiestatem precibus condescendere subditorum optatis horum maxime, qui sibi tempore oportuno commendabilem famulatum in feruore fidelitatis inpendisse dinoscuntur. Proinde ad uniuersorum noticiam tenore presentium declaramus quod comes Stemus magnus, Kwsa et Demetrius fratres eiusdem fideles nostri ad nostram accedentes presentiam nobis humiliter suplicando retulerunt, quod (terr) am Hudusmonostura uocatam iuxta fluuium Morus existentem, Ladislaus rex pie recordacionis harissimus frater noster ipsis mediante suo priu (ilegi) o olim contulisset petens nos cum instantia, ut ipsam terram eisdem relinquere dignaremur, ac collacionem dicti regis (Ladislai su) per ipsa terra eis factam ratificare ac nostro priuilegio de benignitate regia dignaremur confirmare. Nos itaque considerantes fidelitates et grata seruicio predictorum fid(elium nostro) rum, que nobis semper et ubique locorum fideliter exhibuerunt et indefesse et maxime tunc, cum propter coronacionem nostram conuocato exercitu nostro generali et elevato vexillo (contra) dominum Albertum ducem Austrie et Syrie tunc capitalem inimicum regni nostri et nostrum pro repellenda iniuria regno nostro illata accessissemus terramque ipsius (Alberti) potencialiter adissemus, predictus comes Stemus cum fratribus suis memoratis sub castro Gunchel uocato laudabiliter dimicantes nobis cernentibus in suis membris (letalita vul) nera sustulerunt. Ceteremur quod cum uno dierum sabbati quosdam barones nostros ante ciuitatem Wyennensem misissemus decertandos, prefatus comes Stemus cum fratribus suis (.), cum exercitu ipsius ducis de ipsa ciuitate emisso, inter alios fideles nostros uiriliter dimicantes, prout nobis per barones nostros recitatum extitit, granibus uulneribus sauciati, atque insignum milicie eorundem quendam Teotanicum virum strenuum et suis armis atque in dextrario suo sedente captiuatum adducende nostre tradiderunt maiestati, ad hec eciam quod cum perfida gens Tartarorum propter coronacionem nostram secundo anno circa iemem quandam particulam regni nostri

3. CONCLUZIE

Din labirintul opiniilor expuse, firul Ariadnei ne conduce la concluzia: *mănăstirea a fost dela înființarea ei ortodoxă și românească, menținându-și caracterul confesional în trecutu-i aproape milenar.*

În procesul intentat Românilor de către Sârbi, revendicând aceștia mănăstirea pe seama lor, cu toate eforturile herculeene depuse, li s'a respins acțiunea, neputând dovedi paternitatea iakșiciană cu documente istorice palpabile, întru sprijinirea tezei lor nefondându-se decât pe părerile istorici-

Macho uocatam uenisset ad spoliandum, nos que magistrum Laurencium dictum Cheta fidelem nostrum ipsis Tartaris (. . . .) misissemus comes Stemus et fratres sui antedicti uirtutem uirtutibus accumulantes in societate ipsius magistri Laurencii euntes multos captivos cristianorum de manibus ipsorum Tarta (rorum deliberan) do cum effusione suorum sanguinum, prout nobis per dictum baronem nostrum coram baronibus nostris relatum extitit, reduxerunt ad propria eorundem. Nos igitur pro tot et tan (tis seruiti) is eorundem licet ampliora promereri debuissent, terram Hodusmonustura uocatam cum suis pertinenciis omnibus et utilitatibus suis vniuersis eximendo et auferendo ab omnibus (. . .) nostram collationem pertinere dinosscebatur iam dicto comiti Stemus Kwusa et Demetrio fratribus eiusdem de gracia speciali et eorum heredibus suorum successoribus, collationem ipsius regis Ladislai in facto dicte terre eis factam, ratam habentes et acceptam, auctoritate presentium confirmando dedimus, donauimus, atque tradimus in perpetuum possidendam tenend (am et) habendam. In cuius rei memoriam perpetuamque firmitatem presentes concessimus litteras diplicis (si) gilli nostri munimine roboratas. Datum per manus discreti viri magi (stri The) odori albensis ecclesie prepositi ante nostre vicecancellarii, dilecti et fidelis nostri. Anno Domini M.CC. nonagesimo tercio, quarto idus nouembris, reg (ni autem nostri tert) io." Original auf Pergament, an mehreren Stellen zerrissen, schwer lesbar, mit Spuren eines hängenden Siegels, Mus. Arch. (an. 1293), cf. Koloman Juhász o. c. pg. 220—1.

lor maghiari foarte tendențioși.¹⁾

Congresul Național Sârbesc din Carloviț ținut la 1749, în referatul²⁾ asupra mănăstirii Hodoș, înaintat guvernului, afirmă că mănăstirea s'a întemeiat din timpuri imemorabile pe seama călugărilor ordinului bazilitan, fără a aminti însă ceva de Jakšici.

Dacă sinodul frățesc al mănăstirii Hodoș-Bodrog din 1864, așează ctitor al mănăstirii pe Jakšici, aceasta o face evident interesat, chiar în momentul despărțirii ierarhice, sinodul fiind compus exclusiv din călugări sârbi.

Emblema de pe turnul-clopotniță nu se poate dovedi că este a familiei Jakšici.³⁾

Existența mănăstirii — evidențiată documentar în cele de mai sus — apare deci pe orizontul istoriei, cu mult înainte de imigrarea Jakšicilor, urmele istorice purtându-ne până în secolul al XIII-lea și chiar până la sfârșitul secolului al XII-lea.

Ctitorul acestui patrimoniu duhovnicesc și data precisă a fondării, se pierd în negura vremii.

¹⁾ Szentkláray I. (fost Nedics), preot croat rom. cat. maghiarizat, își scrie opul său „A szerb mon.“ tocmai în cursul procesului; Márki S. (după cum însuși mărturisește în o notă din o. c.) își întemeiază afirmațiile exclusiv pe comunicările arhim. C. Jivcovi (sârb).

²⁾ Vezi anexa No. 3.

³⁾ Unii (Koloman Juhász) susțin că este o reminiscență a vreunei familii nobiliare, dispărute înainte de protectoratul Bisericii sârbești.

III.

Istoricul Mănăstirii

1. TRECUTUL EI PÂNĂ LA MIJLOCUL SECOLULUI AL XIX-LEA (ȘTEFAN CRAGOEVICI)

Substratul istoric al mănăstirilor presărate pe versantul de Vest al Carpaților — de obicei — abia se deslușește din trecutul nebulos.

Dintele vremii a ros mereu pilastrii de întemeiere, pierzându-se vechile urice în frământările veacurilor turburate.

Câte o dâră de lumină, ici colo, dacă s'a mai strecurat prin bezna secolelor.

Despicând granitul vremurilor apuse, am căutat să prind și să înseiez firul acestor luminișuri și pentru mănăstirea noastră.

Ea a văzut multe stăpâniri, a trecut prin multe peripeții politice și ierarhice, schițate aci cronologic.

In 1256, satul și mănăstirea Hodoș este în posesiunea descendenților banului Kelemenös și ai lui Waffa. Mai târziu, în 1337, devine prin moș-

tenire, latifundiul familiei Telegdi. Acum se rezidește și satul Hodoș — pustiit de Tătari, — care în anul 1393 apare sub numirea de Hodoșul Mic.¹⁾

Pe la jumătatea secolului al XV-lea, Matei Corvinul donează domeniul Bodrog fraților Jakšici.²⁾ După părerea eruditului istoriograf Silviu Dragomir,³⁾ familia Jakšici n'a posedat niciodată acest domeniu și astfel nici n'a putut clădi aci mănăstirea. Dela 1489 până la 1561, găsim domeniul Bodrog în proprietatea lui Besseney Lenard.⁴⁾ Maximilian al II-lea donează satul Hodoș la 8 Iulie 1562, familiei Csehfy Balas și Vizessy Farkas.⁵⁾ La 1597 este în posesiunea soției lui Segnyei Nicolae.⁶⁾ Între 1606—1627, a fost proprietatea episcopului Sava Brancovici, care își avea sediul în Inău și Lipova. Într'o anchetă făcută la Inău în 26 Februarie 1629, se constată din depozitiile martorilor, că între alte sate, episcopul Sava a stăpânit și Hodoșul, pe care l-a dăruit mănăstirii de aici, ai cărei călugări îl consultau adesea.⁷⁾

Mănăstirea servește în anul 1651 de sediu mitropolitului Sofronie al „cetății Lipova-Gyula“ (vezi pg. 15 și 16). Iar în 1695, își are aci reședința, episcopul Timișorii și Ienopolei, Isaia Diacovici, numit la 28 Ianuarie 1694 și confirmat de către

¹⁾ Koloman Juhász, o. c., pg. 205.

²⁾ Márki Sándor, Helységnévtár, II. pg. 211.

³⁾ Studii din istoria mai veche a Românilor de pe teritoriul diecezei arădane, Sibiu 1917, pg. 18.

⁴⁾ Márki Sándor, Arad megye, I pg. 282 și 196.

⁵⁾ Márki Sándor, Helységnévtár, I pg. 533.

⁶⁾ Márki Sándor, Regesták, pg. 54.

⁷⁾ Dragomir în Anuarul inst. de Ist. națională III, Cluj 1916, pg. 557—60 cf. Șt. Meteș o. c. pg. 183.

împăratul Leopold la 4 Martie 1695.¹⁾

Prin decretul regal din 1690, devenit lege (art. XXVII/1690-91), mănăstirea a fost supusă jurisdicției canonice a Mitropoliei sârbești din Carloviț, prin intermediul Episcopiei din Arad.²⁾

În timpul ocupației turcești, ajunge în șapte rânduri sub stăpânirea semilunei, bucurându-se de atitudinea conciliantă a acesteia. Astfel între anii 1708—15, pașa acordă scrisoare de protecție și salvagardare pentru mănăstire și călugări.³⁾

Curuții lui Fr. Rákoczy atacă mănăstirea și în consecință egumenul solicită în 1700, protecția generalului austriac Leopold Schlick. La 16 Noiembrie 1700, acesta asigură mănăstirea de protecția sa, în contra eventualelor incursiuni din partea călătorilor, precum și a navigatorilor de pe Mureș și ordonă armatei sale ca cele 12 case de iobagi din jurul sf. lăcaș, să fie scutite de încartiruire, de robot și de alte prestații.⁴⁾

Aceste privilegii au fost recunoscute și acordate și de principele Eugen de Savoya la 22 Octombrie 1716.⁵⁾

Fiind mai târziu din nou periclitată, ducele Neipperg din Arad, ordonă la 1 Februarie 1739

¹⁾ Ilarion Zeremski, *Srpski manastiri u Banatu, Carloviț* 1907, pg. 59 și 85.

Notă: De remarcat este faptul că Turcii, cari dominau aceste meleaguri, nu-l recunosc pe Isaia Diacovici de episcop și astfel nu poate rezida în Timișoara. Probabil, acesta să fi fost criteriul determinant pentru stabilirea reședinței sale, aci la mănăstire, de unde continua să-și exercite jurisdicțiunea canonică și administrativă.

²⁾ P. Morușca, *Mănăstirea Bodrog, Arad* 1927, pg. 23.

³⁾ Arh. Mân. acte cartonate, anii 1706—1778.

⁴⁾ Márki Sándor, *Helységnévtár* II pg. 211.

⁵⁾ Vezi anexa No. 1.

armatei sale, ca pe monahii mănăstirii Hodoș să-i apere de orice atacuri și prădări, să fie scutiți de execuții militare, de contribuțiuni, să fie asigurate clădirile, viile etc.¹⁾

Luându-i-se în 1721 vama dela trecătoare Mureșului, apoi și hotarul din Zădărlac arendat cu 50 florini anual, precum și cele două „predium“-uri: Bodrog și Szöllös, mănăstirea decade materialmente. În 1724, primește Seleușul părăsit de locuitori, cu arendă anuală de 40 fl. și zeciuială. Tot în acest an arendează și Zădărlacul cu 50 fl. anual.²⁾

Un oarecare conspect din 1725, ne mărturișește de colonizări de Sârbi și Români în satele din jurul mănăstirii. Retrăgându-se mai târziu Sârbii spre Sudul Banatului, au rămas aci numai Români.³⁾

Locotenența camerală se interesează la 1725 dacă coloniștii de lângă Bodrog și Bezdin dispun de avere și dau zeciuiala cuvenită monahilor.

Călugării mănăstirii se fac vinovați la 1733 de nesupunere față de Administrația camerală, neplătind contingentul lor și trecând ilicit vitele peste Mureș.⁴⁾

În 1745, comandantul cetății Arad, ocupă toate moșiile mănăstirii pe seama cetății. Cu toate insistențele egumenului, mănăstirii i se retrocedează bunurile abia în 1750, iar pădurea de lângă Ciala

¹⁾ Vezi anexa No. 2.

²⁾ Baróti L., *Adattár Déimagyarország XVIII. sz. történetéhez*, Timișoara 1893—1904, IX. 579, 574.

³⁾ Szentkláray, o. c. pg. 28 și n. 1.

⁴⁾ Baróti, o. c. III, 390, 401.

(rechiziționată de armată) o primește încă în 1749.¹⁾

Vechiul așezământ este vizitat în ziua de 21 Aprilie 1768 de împăratul Iosif al II-lea, care caracterizează pe egumenul mănăstirii, Dionisie „de om viclean dar isteț.”²⁾

Episcopia gr. n. u. a Aradului este chestionată, la 27 Septemvrie 1770, din partea Locotenenții camerale, cu ce contribuțiuni este impus alodiul mănăstiresc din insula Bodrogului, fiindcă până aci — pe baza drepturilor și a donațiunii regale — era scutit de orice impozit.³⁾

Gestul amenințător al proselitismului catolic flutura deasupra tuturor mănăstirilor ortodoxe din monarhia austro-ungară, pe la mijlocul secolului al XVIII-lea. Stema bicefală uneltea prin mijloace rancunoase desființarea lor. În acest sens dispune, printr'un ordin din 1768, ca numai acele mănăstiri vor mai putea ființa, cari pot arăta un venit anual de 4000 florini (pe atunci sumă mărișoară), invocând ca motiv temerea ca nu cumva mănăstirile să sufere din cauza numărului prea mare. Pentru a putea proceda în consecință, cere un tablou al tuturor mănăstirilor, specificându-se starea lor materială și numărul monahilor.

Dintr'un atare raport vedem, că mănăstirea avea la 1771 numai 12 călugări: Maxim Ștefanovici, locțiitor de egumen; Damian, Pafnutie Popovici și Metodie Bogdanovici, ieromonahi; Teodosie Ioanovici și Porfirie Nincovici, ierodiaconi; apoi Cristofor Petrovici, Petroniu Mihailovici, Vincențiu Georgevici, Vincențiu Blagoevici, Gherasim

¹⁾ Arh. Mân. acte cartonate, a. 1706—1778.

²⁾ Márki S., Arad megye... II, pg. 744.

³⁾ Márki S., Regesták, pg. 162.

Jivcovici și Atanasie Ștefanov.¹⁾

La ordinul reginei Maria Terezia, se convocă la Arad pe ziua de 7 Septemvrie 1775, o conferință²⁾ participând comisarul regal, generalul Mathesen, apoi mitropolitul Carlovițului și episcopul sârb din Timișoara, având ca obiect descongestionarea călugărilor dela mănăstirea Bodrog.

Consiliul Locotenenței Regale ordonă în 19 August 1776 inventarierea averii mănăstirii Bodrog,³⁾ ce se execută în 28 Octomvrie de către Kaszonyi Andrei, mandatarul județului Arad. Constatându-se starea materială regulamentară, mănăstirea este și pe mai departe tolerată, nedesființându-se, cum s'a procedat cu altele.

În timpul războiului austro-ruso-turc (1787-92), Moldova și Muntenia au fost invadate de armatele beligerante. Țările române, îndeosebi Moldova, au avut mult de suferit. Din cauza prigo-nirilor, foarte mulți își găsesc refugiul în Ardeal și Banat. Chiar și mănăstirea noastră oferă în 1789, adăpost preoților ort. refugiați din Moldova.⁴⁾

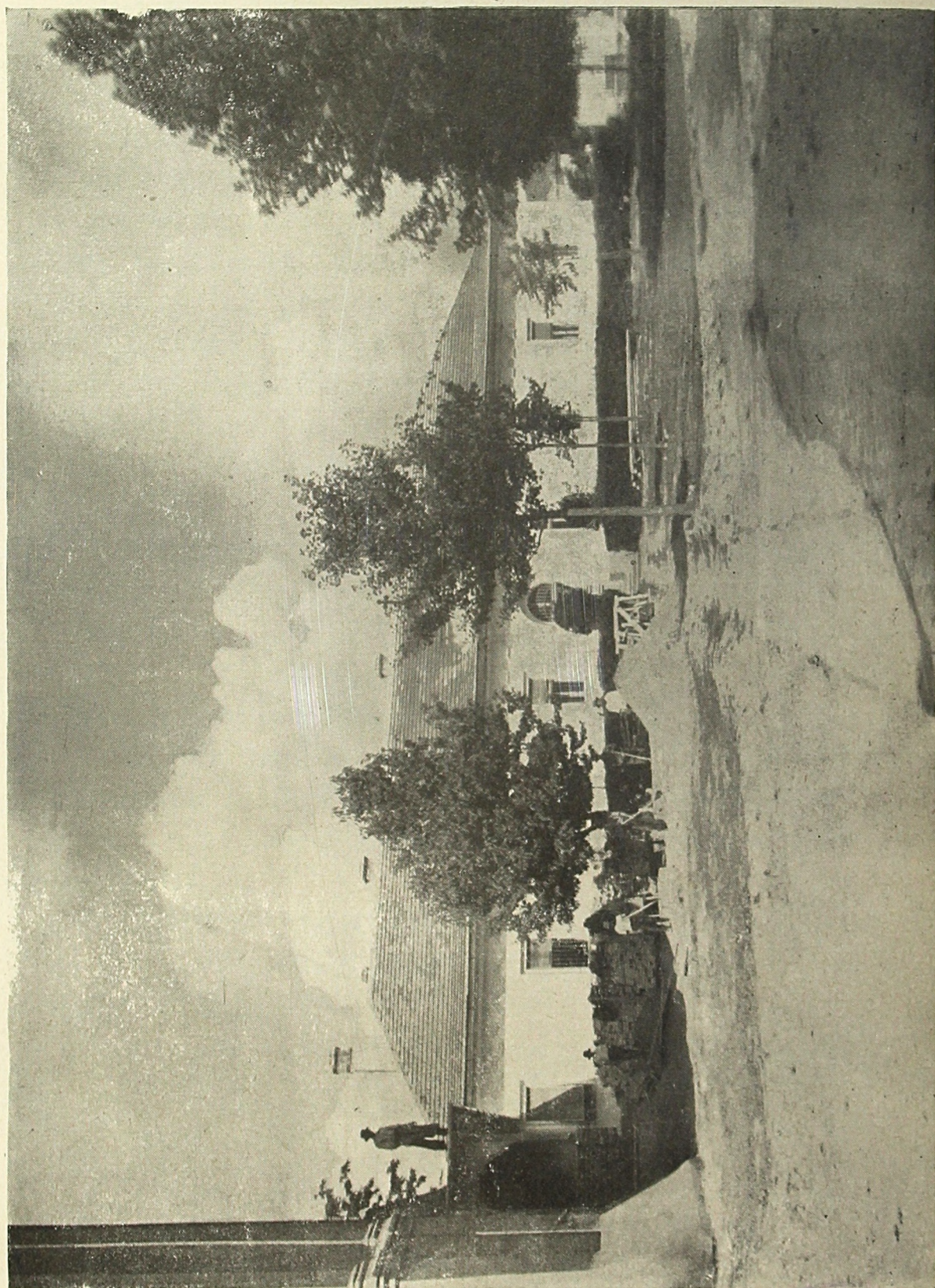
Dintre mulții refugiați, se face amintire de un oarecare călugăr învățat din Țara Românească, Naum Râmniceanu. Surghiunit și el la 1788 în Ardeal, se ocupă mai mult timp cu dascălia. La 10 Noemvrie 1788 îl găsim la mănăstirea Hodoș-Bodrog, unde probabil să fi petrecut mai mult timp, colindând apoi și alte meleaguri. În 29 Februarie 1791 îl întâlnim la Lipova, iar în 31 Maiu

¹⁾ Szentkláray o. c. pg. 30—31.

²⁾ Márki S., Helységnévtár vol. II pg. 211.

³⁾ Márki S., Arad-megye... vol. II pg. 744.

⁴⁾ Márki S., Helységnévtár vol. I pg. 533

MUSEUL CULTURAL
Biblioteca
Municipal
ARAD.

1794 în satul Cunța (jud. Severin).¹⁾

Pentru a fi asigurată de eventuale invaziuni, mănăstirea adăpostea în anul 1803 „persecutori* comitatensi.“²⁾

Ca o contrabalansare a cruciadei de catolicizare pornită în Ardeal prin secolul al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, vizitațiile cano-nice episcopoești aveau să fie cele mai efective mijloace. La această operă și-a dat contribuția și mănăstirea noastră. Se amintește³⁾ anume despre o vizitație a protopopiatelor Luncei și Peștesului de pe Crișul repede, făcută în acest sens la 1804 de arhimandritul mănăstirii Hodoș, *Teodosie Ioanovici*.

Mănăstirea este solicitată în anul 1809 de către armată, pentru a-i servi drept infirmerie. Consistorul în referatul său concludă, că mănăstirea nu poate fi utilizată în scopul cerut, fiind în același timp și drumurile impracticabile.⁴⁾

O inundație a Mureșului în 1810, forțează mănăstirea a face lucrările de întărire a țărmului, pentru a se evita pe viitor eventuale avarii și deteriorări.⁵⁾

În urma restricțiilor oficiale, statul personal al mănăstirii suferă schimbări. Astfel în 1812, aflăm aci abia 8 călugări⁶⁾:

¹⁾ N. Iorga, Istoria Bisericii românești și a vieții religioasă a Românilor, Vălenii-de-Munte 1909, II pg. 237; Șt. Meleş, Relațiile bis rom. ort. din Ardeal cu Principatele române, Sibiu 1928. pg. 70—71.

* Un fel de jandarmi.

²⁾ Protocolul ședințelor Consistorului din Arad, seria 31—1803.

³⁾ Dr. Gh. Cinhandu, Episcopii S. Vulcan și Gher. Raț, Arad 1935, pg. 267.

⁴⁾ Arhiva Eparhială Arad, No. 123—1809.

⁵⁾ Arhiva Mănăstirii Bodrog, acte cartonate, anii 1800—1812.

⁶⁾ Ibidem, a. 1812—24.

1) Moise Manuilovici, egumen, venit la mănăstire din 1804.

2) Dionisie Isacovici, vicar, intrat din 1808.

3) Nectarie Ioanovici, duhovnic.

4) Iosif Jivcovici, ieromonah, intrat dela 1800.

5) Iosif Gracianski, ieromonah, aci dela 1796.

6) Isaia Mihailovici, ieromonah, intrat din 1808.

7) Iosif Voinovici, ierodiacon, înregistrat din 1798 în scriptele mănăstirii și

8) Ghedeon Voikovici, ierodiacon, venit la mănăstire din 1812.

Mănăstirea contribue în anul 1815 cu suma de 368 fl. ca ajutor armatei imperiale în războiul austro-francez.¹⁾

Slujitorii altarului, nefiind totdeauna la înălțimea chemării, complăcându-se uneori la fapte nedemne de poziția lor, mănăstirea servește și ca loc de ispășire a pedepselor disciplinare. În decursul timpului aflăm internați aci mai mulți preoți. La 1819, întâlnim²⁾ pe preotul George Protici din Senteș, executându-și canonul. Nici unii dintre monahi nu-și înțelegeau misiunea lor. Ieromonahul Iosif Gracianski, duhovnicul mănăstirii, este învinuit în anul 1822 de parohul Marcu Petrovici din Pecica, de diferite vicii.³⁾

Fiind slab retribuiți, monahii mănăstirii înaintază în anul 1824 Consistorului un memoriu, solicitând majorarea competenței lor. Mai târziu pretind să li se acorde anual, 40 fl. din venitele mănăstirii, pentru acoperirea diferitelor exigențe

¹⁾ Arhiva Mân. acte cartonate, an. 1812—24.

²⁾ Protocolul șed. Cons. Arad, seria 271—1819.

³⁾ Ibidem, seria 91—1822.

personale (îmbrăcăminte etc).¹⁾

Dintre egumenii mănăstirii Hodoș, cari au ilustrat tronul starețesc prin potențialitatea activităților lor, se distinge arhimandritul *Moise Manuilovici* (fratele episcopului Maxim de Vârșeț), promovat în acest grad la 1812, când i s'a încredințat și președinția Consistorului din Arad. În 1830, mitropolitul sârb Ștefan Stratimirovici îl numește administrator eparhial provizor la Arad.²⁾

În referatul dela 28 Iunie 1832 al cancelarului de Curte, contele Adam Reviczky, se cuprind informațiile pe cari le dădea mitropolitul Stratimirovici, referitor la candidații prezentați de el pentru episcopia vacantă dela Arad. În primul rând este propus arhim. român al mănăstirii Hodoș-Bodrog, Moise Manuilovici, născut în Arad. A studiat filozofia, făcând și studii strălucite de drept la Academia regească din Oradea și teologia la Carloviț. Vorbește germana, ungara, latina, sârba și româna ; este om iscusit în treburile obștești. Călugarindu-se în 1804 la mănăstirea Hodoș-Bodrog, a fost instituit protodiacon pe lângă episcopul Pavel Avacumovici, purtându-i toată corespondența sârbească și românească.³⁾

Nereușind să ajungă în scaunul episcopesc din Arad, încredințat la 3 Februarie 1835 lui Ghe-rasim Raț, arhim. Moise Manuilovici, senil și suferind, renunță la conducerea mănăstirii.⁴⁾

Murind în 1831 ieromonahul din mân. Hodoș, Iosif Nemcievici și neavând alt ieromonah, măn-

¹⁾ Arh. Ep. Arad, No. 290—1824 și prot. șed. Cons. seria 235—1825.

²⁾ Dr. Gh. Ciuhandu o. c. pg. 68.

³⁾ Ibidem, pg. 72 și 73 n. 1.

⁴⁾ Ibidem, pg. 285.

năstirea cere Consistorului un ieromonah și ierodiacon dela Sân-Giorgiu. Astfel în 1832¹⁾ ierodiaconul mân. Sân-Giorgiu, Ghervasi Mitrovici, este trimis ca ieromonah, iar Ștefan Tabacovici dela școala clericală, ca monah, la mănăstirea Hodoș. În 1835, Tabacovici este hirotonit ierodiacon, iar în 1837, ieromonah.

Cu aprobarea episcopului sârbesc, se așează în anul 1838 la mân. Hodoș²⁾ călugărul român Teoclit Raicovici dela mănăstirea Opovo.

Locul arhimandritului Moise Manuilovici demisionat, îl ocupă în anul 1835 noul egumen *Simeon Popovici*, fost vicar la mănăstirea Bezdinului. El găsește mănăstirea în stare deteriorată, dându-i-se voie a o repara, cu cheltueli minime însă: „ut claustrum istius Hegumenus adlaboret, reparationem desolati huius Claustrum, minori etiam, quantum fieri potest sumtu instituere“.³⁾

În 1836, pe baza meritelor și cunoștințelor sale, este numit asesor consistorial. S'a manifestat ca bun gospodar, punând în ordine sf. mănăstire.

În scurta lui păstorire s'au ivit disensiuni, între călugări pe deoparte și între el și vicarul său Iulian Nedelcovici, pe de altă parte. Pentru apănarea conflictului, s'a instituit o comisie, care totdeodată să revedieze și regulamentul mănăstirii. Comisia a fost compusă din Grigorie Chirilovici, protosințel arhiepiscopo-mitropolitan și prof. la școala clericală, apoi Simeon Popovici, egumen, George Petrovici, protopresbiterul Aradului și Ni-

¹⁾ Prot. șed. Cons. seria 55—1832.

²⁾ Dr Gh. Ciuhandu o. c. pg. 288.

³⁾ Prot. șed. Cons. seria 171—1835.

chifor Rașcovici, parohul Aradului.¹⁾ Înainte de a-și încredința sufletul în mâinile Creatorului, egumenul Simeon Popovici se retrage în comuna Pecica, ducând cu el unele obiecte de ale mănăstirii.²⁾

Prin decesul său din 8 Maiu 1837, se pun capăt discriminărilor, conducerea mănăstirii primindu-o în 14 Ianuarie 1838 fostul protopop al Șiriei, prof. la școala teologică, *Grigorie Chirilovici* (amintit mai sus). El ceruse ca român, încă din 1812, prin Consiliul Locotenentei Regale, să fie instituit de arhimandrit la Hodoș-Bodrog. Locotenența transpunându-i cererea mitropolitului Stratișimirovici spre a-și face reflexiile, acesta constată:

1) Postul de arhim. la mân. Hodoș-Bodrog a fost îndeplinit, alegându-se Moise Manuilovici „origine valachus.“

2) În biserica gr. or. se îndeplinesc oficiile nu după naționalitate, ci după cvalificație.³⁾

Chirilovici a primit schima monahală la 8 Septemvrie 1835 în mănăstirea Hopovo, luând numele Grigorie; la 14 Septemvrie, este înălțat la rangul de protosincel arhiepiscopo-mitropolitan și instituit profesor la școala clericală. La începutul anului 1838, el este hirotosit întru arhimandrit, primind egumenatul mân. Hodoș-Bodrog. S'a dovedit slab gospodar și de dubioasă ortodoxie (acuzat că făcea prozelitism în favorul unieților). Între aspiranții la scaunul episcopesc din Arad, la 1832, fusese și Grigorie Chirilovici, nereușita determi-

¹⁾ Prot. șed. Cons. seria 140—1836.

²⁾ Prot. șed. Cons. seria 117—1837.

³⁾ Arh. Mân., acte și documente în procesul Mănăstirilor, No. 1 pg. 5.

nându-l a naufragia în apele catolicismului, spre care inclina însă și înainte de aceasta, sperând că cu concursul episcopului uniet Samuil Vulcan, confidentul regelui Francisc I, va exopera episcopatul arădan.¹⁾

Arhimandritul Grigorie Chirilovici, abia după un an de egumenat, este trimis la mân. Sân-Giorgiu, locul său ocupându-l arhim. Ștefan Cragoevici, care a primit cu inventar averea mân. în ziua de 18/30 Noemvrie 1839.

Intocmai precum organizațiile bisericesti subordonate Eparhiei, înaintau anual gestiunea economico-financiară, asemenea și mănăstirea era obligată a prezenta spre revizuire și aprobare rațiociniile sale. Înaintarea lor suferea adesea întârziere, uneori fiind și defectuoase. Din această cauză, Consistorul însărcina câte o comisie de cenzurare și control, precum s'a întâmplat pe timpul lui Moise Manuilovici, trimiși fiind la mănăstire, în 1835, asesorii: Protopopul Gheorghe Petrovici din Arad, profesorul prot. Gavril Giuliani din Beliu, parohul Nichifor Rașcovici din Arad și un cancelist. Aceștia se mai deplasează și ulterior în același scop.²⁾ În 1840, se constată din nou irregularități în gestiunea financiară a mănăstirii, pe anii anteriori 1838—39, dându-se gestiunea, fostului arhim. Chirilovici, de prezent la Sân-Giorgiu, pentru a da unele lămuriri. Episcopul Pantelimon Jivcovici al Timișorii, — sub jurisdicția căruia era acum Chirilovici și către care se adresase Consistorul arădan în această chestiune, — cere să se

¹⁾ Gh. Ciuhandu, o. c. pg. 191—195 și 286.

²⁾ Gh. Ciuhandu, o. c. pg. 287.

delucideze cauza, numindu-se o comisie. Consistorul încredințează pe George Petrovici, proto-popul Aradului și Vasile Szombaty, paroh în Arad, ambii asesori consistoriali.¹⁾

Conventul Hodoșului contribue²⁾ în 1841 cu suma de 10 fl. pentru restaurarea mănăstirii Voilovița, demolată de incendiu.

În acest an, întâlnim³⁾ la mănăstire pe preotul Mihail Popovici, expiându-și pedeapsa disciplinară.

2. TRECUTUL MÂNĂSTIRII DELA ȘTEFAN CRAGOEVICI PÂNĂ ÎN PREZENT

Din marea falangă de arhimandriți ai Hodoșului, unii au atins înalte trepte în ierarhia bisericească. În fruntea lor, pășește maiestos figura arhimandritului *Ștefan Cragoevici*.

Investit cu stareția în 1839, se străduiește a ameliora situația materială a mănăstirii. În acest scop, solicită și exoperează adeziunea Consistorului, pentru cumpărarea unei mori cu 4000 de fl., din venitul căreia să restaureze mănăstirea.⁴⁾

Prin Înalta Rezoluție Regală din 15 Februarie 1842, arhim. Cragoevici este numit vicar general în dieceza gr. n. u. R. în Dalmația și Istria⁵⁾. La plecarea lui, se deleagă o comisie formată din Lazăr Adamovici, paroh în Semlac, Nicolae Savici, fiscal și Patrichie Popescu, notar consistorial, însărcinată cu redactarea inventarului și saldarea

¹⁾ Prot. șed. Cons. seria 1—1841.

²⁾ Ibidem, seria 300—1841.

³⁾ Ibidem, seria 226—1841.

⁴⁾ Ibidem, seria 40—1840.

⁵⁾ Vezi anexa No. 4.

gestiunii.¹⁾

Administrarea mănăstirii se încredințează în același an (1842), protosincelui *Laurențiu Gersici*.²⁾

Statul personal pe anii 1846—47 era : Protosinel Laurențiu Gersici, administrator. Apoi ieromonahii : Sebastian Tabacovici, econom; Iulian Nedelcovici, vicar ; Damaschin Popovici, eclesiarh ; Eremia Nicolici, Ioanițiu Marcovici și ierodiaconul Ghenadie Popescu, prof. la Institutul clerical în Arad.³⁾

Principiile revoluției din 1848 au avut repercusiuni și asupra mănăstirilor, ca instituții feudale. Pe timpul arhimandritului *Emilian Kenghelaș*, în 19 Maiu 1852, se expropriază din domeniul mănăstirii Hodoș-Bodrog, două jumătăți și douăsprezece sferturi de pământ împreună cu treisprezece loturi de casă, pe seama locuitorilor din Bodrogul Nou.⁴⁾

Ultimele faze ale revoluției desfășurându-se în împrejurimile Aradului, nici mănăstirea Hodoș-Bodrog din apropiere, n'a fost scutită de devastările rebelilor. Din încredințarea generalului Vecsei, rebelul Racioș prădează mănăstirea Bodrogului și a Bezdinului.⁵⁾

Notă disonantă în viața mănăstirii, constituie incorporarea ei în 1850, la Episcopia sârbească

¹⁾ Prot. șed Cons. seria 102—1842.

²⁾ Ibidem, seria 103—1842.

³⁾ Șematismul general al Bis. gr. ort. pe anii 1846—47, cf. Șt. Meteș, Mănăstirile rom. din Transilvania și Ungaria, pg. 188.

⁴⁾ Arh. Mân. acte cartonate, a. 1851—54.

Notă : O jumătate de pământ era 18 jugăre ; un sfert=9 jugăre.

⁵⁾ Arh. Mân. acte cartonate, a. 1846—50.

din Timișoara. După multe tratative și remonstrațiuni, revine din nou la dieceza Aradului în 1852. În fața acestei situațiuni, Patriarhatul din Carloviț o solicită din nou, pe seama Episcopiei sârbești din Timișoara, pe temeiul că cultul s'a oficiat în limba slavonă și administrativ a aparținut Voivodinei sârbești. Ministerul de Culte și Instr. prin deciziunea 3130/199 din 17/II 1854, către Locotenența ces. reg. din Timișoara, respinge cererea și decretează peremptoriu, ca mănăstirea Hodoș-Bodrog să aparțină Episcopiei rom. din Arad, iar limba liturgică o stabilește egumenul cu episcopul.¹⁾ Consistorul arădan trimite o delegațiune încă în anul 1853, pentru reîncorporarea mănăstirii la Episcopia Aradului și pentru reîmprospătarea cadrelor de servicii administrative mănăstirești. Prepozitul Kenghelaț se împotrivește, forțând Consistorul a recurge la concursul prefecturii județene, așa că reîncorporarea efectivă se face abia la începutul anului 1854.²⁾

În acest an, egumenatul se încredințează arhimandritului *Cornel Jivcovici*, numit în scurt timp și asesor consistorial. La aprobarea patriarhului Iosif Raiacici, el primește în anul 1854, ca ieromonah, pe călugărul Policarp Bucailovici din mănăstirea Cruședol.³⁾ În 1864, conventul mănăstirii îl alege pe arhim. Cornel Jivcovici, deputat la Congresul bisericesc din Carloviț.

¹⁾ Gaal Jenő, Aradvármegye és Arad szab. kir. város leirása, Arad 1898, pg. 592.

²⁾ Prot. șed. Cons. seria 883—1852; 59—1853 și Arh. Ep. No. 107—1854.

³⁾ Prot. șed. Cons. seria 505—1854.

Din exces de piozitate, credinciosul Iova Petrov din Bodrogul Nou, testează mănăstirii în 1857, un legat de 100 fl., cu scopul de a se ridica un edificiu școlar confesional în acea comună.¹⁾

Pentru bunurile expropriate în 1852, în favorul locuitorilor din Bodrogul Nou, Statul oferă mănăstirii în 1859 „Grundentlastungs-Obligation“ în valoare de 3200 fl.²⁾

În 5 Noemvrie 1859, sf. lăcaș cedează foștilor săi 33 iobagi, islaz în extensiune de 52 jugăre, fiecare primind 1773¹/₂ st. patrați.³⁾

Reînființându-se în 1864 vechea Mitropolie ort. română din Ardeal, la stăruințele marelui mitropolit, luceafăr al ortodoxiei, Andreiu Baron de Șaguna, Episcopia Aradului intră în legătură canonică cu aceasta, menținându-și jurisdicția asupra mănăstirii Bodrog, în pofida și cu toate protestele Sârbilor.

Șematismul mănăstirii din acest an⁴⁾ merită a fi relevat, indicându-se aci etatea și locul natal al monahilor, pe lângă treapta ierarhică :

1) Cornel Jivcovici, 52 ani, născut în Dalya (Slavonia), arhimandrit.

2) Miron Romanul, 36 ani, născut în Meziaș (Bihor), protosincel, prof. la școala clericală.

3) Sebastian Tabacovici, 57 ani, născut în Munar (Banat), ieromonah, capelan episcopal.

4) Iulian Nedelcovici, 55 ani, născut în Carloviț (Sirmiu), ieromonah, spiritual.

1) Prot. șed. Cons. seria 114—1857.

2) Ibidem, seria 96—1859.

3) Arh. Mân. acte cartonate, an. 1859—61.

4) Arh. Eparhială, No. 1015—1864.

5) Samuil Braşovanov, 28 ani, născut în Vârseţ (Banat), ieromonah, eclesiarh.

6) Damaschin Illici, 61 ani, născ. în Timișoara (Banat), ieromonah, vicar.

— Vasile Crişan, 43 ani, născut în Curtici, paraclisier.

— George Popovici, 13 ani, născut în Karlovo, portar.

Pentru edificarea unui palat al prefecturii în Arad, mănăstirea contribuie în 1869 cu suma de 50 fl.¹⁾

Intr'un conspect găsit în arhiva mănăstirii, în actele cartonate din 1871, mănăstirea Bodrog figurează între viriliştii* judeţului, plătind suma de 1075 fl. contribuţiune anuală. Cu toate greutatele financiare, — impozite mari şi subvenţii acordate — putea face totuşi faţă exigenţelor curente, încheindu-şi uneori gestiunea chiar cu excedente frumoase. Aşa de exemplu contul de gestiune pe anul 1883 se prezintă cu un sold de 1005 fl., având la rubrica venitelor 8592 fl. şi la cheltueli 7587 fl.²⁾

Regia proprie a pădurii, în extensiune de 285 jugăre, neaducând rezultate satisfăcătoare (un venit anual numai de 575 fl.) mănăstirea intervine în 1884, ca pădurea să fie administrată de Stat.³⁾

Un nou period se inaugurează în viaţa mănăstirii începând cu anul 1887 — deodată cu

¹⁾ Arh. Mân. acte cartonate No. 151—1868.

* Cei impuşi cu sume mai mari, fiind de drept membrii în consiliul comunal şi judeţean.

²⁾ Arh. Mân. acte cartonate No. 2381—1883.

³⁾ Ibidem, anii 1883—1884.

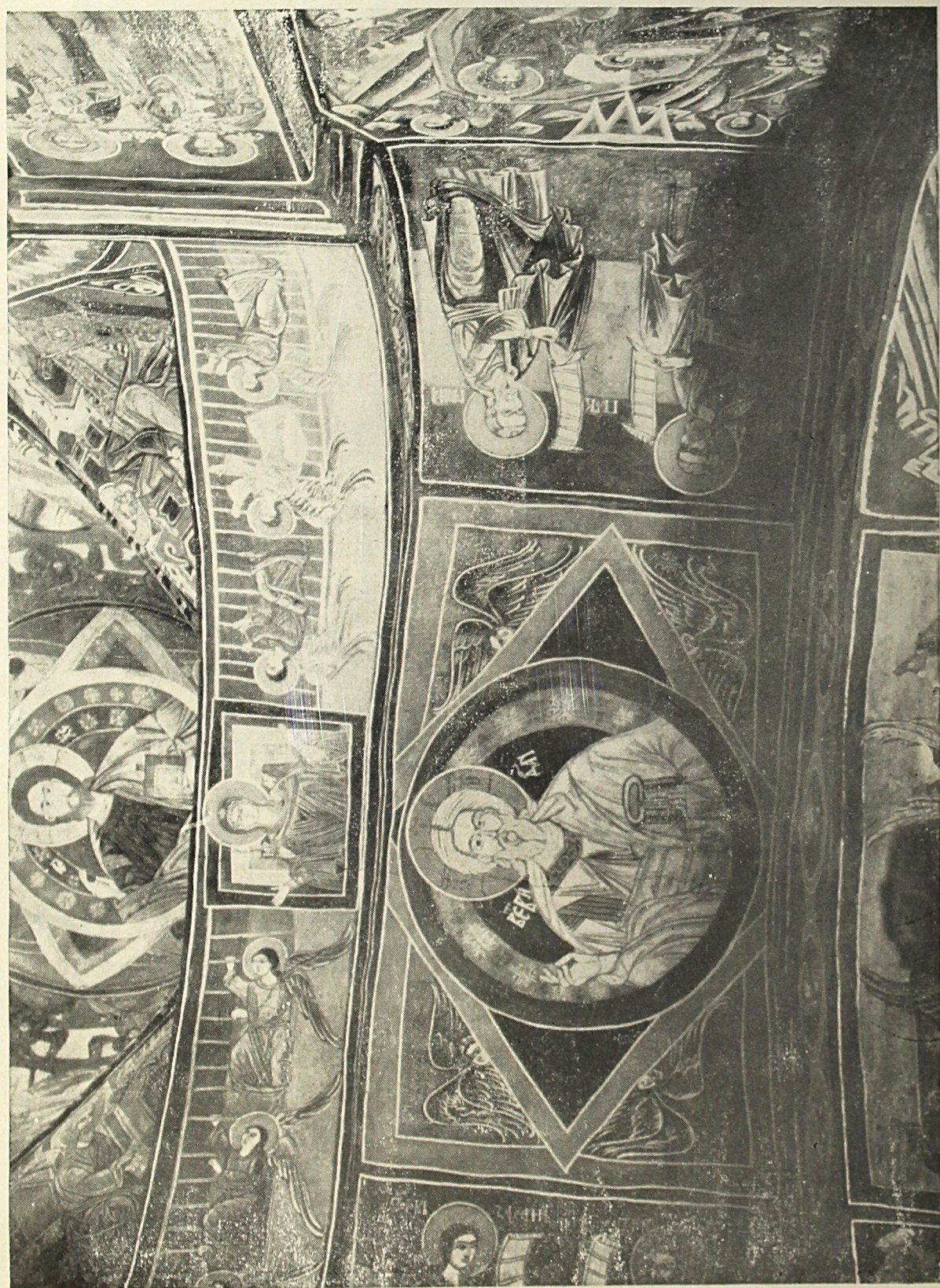
plecarea arhimandritului C. Jivcovici — întronându-se peste tot un spirit românesc. Venerabilul ieromonah al mănăstirii, Ilarie Iova, ne relatează cu privire la îndepărtarea lui Jivcovici următoarele: Patriarhul sârb al Carlovițului vizitând în 1887 Aradul și impresionat de fastuoasa primire făcută de episcopul Aradului, Ioan Mețianu, îl asigură de recompensă. Suprema dorință a episcopului este excluderea arhimandritului C. Jivcovici dela conducerea mănăstirii Hodoș-Bodrog. Patriarhul îl trece pe Jivcovici la mănăstirea Mesiciu, promițându-i că la o proximă vacanță episcopască îl va susține. El dispare însă ca o fantomă în zarea îndepărtată, ne mai apărând pe scena ierarhică în expectativa postură episcopală.

Părăsind mănăstirea C. Jivcovici la începutul lui Iunie 1887, se convoacă sinodul frățesc pe ziua de 21, sub prezidiul episcopului Ioan Mețianu, prezenți fiind ieromonahii Arhip Munteanu, Isidor Trifunațiu și ierodiaconul Teofil Seculici. Se ia în discuție îndeplinirea locului de prepozit, rămas vacant. Se propune și se acceptă cu unanimitate neîndeplinirea acestui post, până când mănăstirea nu-și va echilibra situația financiară, întru cât susținerea unui atare prepozit reclamă cheltueli mari, împovărând considerabil bugetul. Conducerea și administrarea mănăstirii o primește — la insistența sinodului — însuși episcopul.¹⁾

Primele licăriri ale zorilor de românism se

¹⁾ Prot. Sinodului frățesc, anii 1854—1887.

Notă: Procesul verbal al acestei ședințe este primul redactat în l. română.

ivesc acum, introducându-se limba română ca limbă oficială liturgică, precum și în administrația mănăstirii, în locul celei slavone de până aci.

Sub înțeleapta conducere a episcopului Mețianu, mănăstirea prosperează, asanându-i-se situația materială. Drept recompensă, sinodul frățesc votează episcopului în 1888, 100 fl. lunar, cu începere dela 1 Maiu 1887.¹⁾

În 1891, mănăstirea avea următorii monahi²⁾:

1) Ieroteiu Beleşiu din Șimand, arhimandrit și vicar episcopesc în Oradea Mare.

2) Iosif Goldiș din Socodor, protosincel și prof. de limba română la Liceul regesc din Arad.

3) Augustin Hamsea din Râșnov, ieromonah și directorul Seminarului din Arad.

4) Vasile Mangra din Saldobagiu, ieromonah și prof. de teologie în Arad.

5) Arhip Munteanu din Totvărădia, ieromonah, spiritual, administrator interimar și inspector școlar.

6) Isidor Trifunațiu din Mehala-Timișoara, ieromonah.

7) Teofil Seculici din Timișoara-Fabrică, ieromonah.

Prosperarea materială a mănăstirii se accentuează an de an, după cum reiese din gestiunea economico-financiară. În 1893 se prezintă un excedent de 4257 florini.³⁾

Data fiind această situație înfloritoare, sf. lăcaș poate subvenționa toate acțiunile național-bisericești. În 1894, sinodul frățesc votează suma de 5000 florini școalei de fete din Arad și 5000

¹⁾ Prot. șed. Senatului bis. seria 18—1888.

²⁾ Arh. Ep. Arad, No. 133—1892.

³⁾ Prot. șed. Cons. seria 74—1895.

fl. pentru înființarea unui gimnaziu român gr. or. în Arad.¹⁾

Era nouă românească ia un avânt mai pronunțat în a doua decadă, pe timpul eruditului dignitar al bisericii, arhim. *Augustin Hamsea*.

Primește stareția în 1895, care rămăsese în sedisvacanță timp de opt ani. După ce studiază Institutul Teologic din Sibiu apoi Facultatea de Drept din Budapesta, pășește pe arena vieții bisericești. Profesor la Institutul Teologic arădan din anul 1875 până la 1881, când sinodul eparhial îl alege asesor referent ordinar în senatul bisericesc. De aci trece în 1887 ca director al Institutului Teologic Pedagogic, rămânând în fruntea acestei instituții până la 1901. Atunci se retrage la sf. mănăstire, al cărei egumen era încă din 1895, sinodul frățesc alegându-l în ședința din 4 iunie 1895, iar episcopul confirmându-i alegerea la 24 iunie, l-a și hirotesit întru arhimandrit.²⁾

Reface radical în scurt timp, mănăstirea, realizând imperativul vremii: propagandă religioasă mai intensă și restaurarea clădirilor mănăstirești. Consistorul recunoscând în 1902, imperioasa necesitate de a se renova, repara și adapta edificiile, încredințează pe protosincelul I. Papp, Dionisie Popovici și pe inginerii Paul Rozvan și Emil Tabacovici, de a cerceta și a face propuneri urgente referitor la modul și dimensiunile de renovare a edificiilor.³⁾ În urma raportului înaintat, lucrările se execută.

Arhimandritul Augustin Hamsea s'a remarcat

¹⁾ Arh. Ep. Arad, No. 6502—1894.

²⁾ Prof. șed. Cons. seria 397—1895.

³⁾ Prof. șed. Senatului epitropesc, seria 310—1902.

tot timpul ca o energie creatoare și personalitate distinsă.

Sub egumenatul său, mănăstirea îndeplinește și un important rol cultural, sprijinind instituțiile bisericești, școlare și culturale din Eparhie.

În domeniul misionar și-a câștigat un merit deosebit, prin introducerea pelerinajelor la acest izvor de tămăduire sufletească și trupească.

Grație stăruințelor depuse de Episcopia ort. rom. a Aradului, se transcrie în anul 1904, în cartea funduară, mănăstirea Hodoș ca proprietatea ordinului sf. Vasile, de confesiune gr. or. rom. sub denumirea de Hodoș-Bodrog.¹⁾

În procesul cu Sârbii — reclamând aceștia mănăstirea pe seama lor — arhimandritul Augustin Hamsea a dezvoltat o activitate prodigioasă, procurând cu imense greutăți și mari sacrificii, documentele necesare întru afirmarea drepturilor noastre. Scrutând arhivele din Budapesta și Viena, a descoperit un important material argumentar.

S'a manifestat și ca apreciat literat, conducând mai mult timp și organul eparhial „Biserica și Școala.“

Vredniculegumen al mănăstirii Hodoș-Bodrog, își consacră bogatul său arsenal de cunoștințe și destoinicul său spirit gospodăresc întru prosperarea vechiului lăcaș, până în ziua de 25 Ianuarie 1916, când, cu conștiința-i împăcată, trece în împărăția veșniciei.

Administrarea mănăstirii, după moartea lui, o primește episcopul Ioan Papp, conducându-o cu abilitate aproape un deceniu.

¹⁾ Arh. Mân. acte și documente în procesul Mănăstirilor, No. 7.

Ultimele accente sinistre ale cataclismului mondial se pierd pe alocurea în mici înscenări de incidente revoluționare. Câțiva foști combatanți din Bodrogul Vechiu reîntorși la vetrele lor, în ziua de 2 Noemvrie 1918 intrând în sf. mănăstire au devastat hambarele și pivnițele, ducând cu sine 90 m. m. grâu, apoi vin și au nimicit contractele arenzilor și obligațiunile datoriiilor lor față de mănăstire. Regretând fapta au reînapoiat o mare parte din cele prădate.¹⁾

Prin reforma agrară, averea mănăstirii a fost simțitor redusă, expropriindu-se 719 jugăre pe seama îndreptățiților din Bodrogul Vechiu și Bodrogul Nou.

Conducerea mănăstirii este încredințată în 25 Noemvrie 1925 protosincelui *Policarp Morușca*, înaintat în același an la treapta de arhimandrit.

S'a străduit să fie la înălțimea înaintașilor săi, încadrându-se în linia de conduită trasată de aceștia.

În scopul pregătirii tinerilor pentru viața schimnică, înființează în anul 1925 o școală monahală, exoperând dela Ministerul Agriculturii pentru ființarea ei, 32 jugăre cad.²⁾ Școala se desființează însă în anul următor din lipsă de candidați serioși.

Noul stareț reînvie pelerinajele, imprimându-le o organizare sistematică, în cadrul unor programe bine stabilite. Pentru intensificarea propagandei religioase, mănăstirea editează sub auspiciile lui, „*Biblioteca Gânduri Creștinești*“, redactată în

¹⁾ Prot. șed. Sinodului frățesc dto 14 Noemvrie 1918.

²⁾ Arh. Mân. acte cartonate No. 62—1925.

mare parte de el însuși.

În 1935, arhimandritul Policarp Morușca este numit episcop al Românilor din America.

După plecarea lui, administrarea sf. lăcaș o preia P. C. Sa Părintele Protopop *Sava Tr. Seculin*, consilier referent eparhial, secția economică, deținând acest post cu deplină competență până'n prezent.

Personalul actual al sf. mănăstiri este:

Protopop Sava Tr. Seculin, consilier referent eparhial, administrator.

Dr. Iustin Suciu, arhimandrit, fost prof. la Academia Teologică din Arad.

Ilarie Iova, ieromonah.

Ștefan Lucaciu, ieromonah și Iulian Micloș, ierodiacon, ambii studenți ai Facultății de Teologie.

Apoi novicii: Cornel Oprea, Mircea Ludaș, Florea Bogdan și Titus Sirca.

3. PROCESUL CU SÂRBII

Pe firmamentul vieții mănăstirești apare la 1864 un fenomen de o importanță excepțională. Restaurându-se vechea Mitropolie ort. rom. din Ardeal prin stăruințele geniului ocrotitor al ortodoxiei, nemuritorului mitropolit Andreiu Baron de Șaguna și emancipați din odioasele legături ierarhice cu Sârbii, *mănăstirea Bodrog revine la matca-i românească, rămânând sub jurisdicțiunea de drept a Episcopiei din Arad.*

În tratativele cu Sârbii pentru despărțirea ierarhică, Românii prin glasul autorizat al mitropolitului Șaguna, revendică și restul mănăstirilor de origine românească: Bezdin, Sân-Giorgiu, Me-

siciu, Voilovița, Baziaș și Zlatița. Eșuând încercările de convenție în urma intransigenței sârbești, Coroana — căreia îi înaintaseră Români un memoriu — își declină competența, delegând Tribunalul Regesc din Budapesta, să soluționeze divergența.

Episcopatul ort. rom. din Ardeal înaintează în 1904, tribunalului delegat, acțiune contra Patriarhiei sârbești din Carloviț, solicitând mănăstirile sus amintite.

Drept consecință, Sârbii la rândul lor intențază în 1908, proces Mitropoliei ort. rom. din Sibiu, revendicând mănăstirea Bodrog.

Tribunalul Regesc prin sentința adusă sub No. 25.612/1914, respinge acțiunea Patriarhiei sârbești, condamându-o la enorme cheltueli procesuale.¹⁾

Făcându-se de către Sârbi apel contra acestei sentințe, Tabla Regească din Budapesta, la 29 Martie 1916, repudiază verdictul forului prim, decretând, prin sentința de sub No. 11.140/914, împărțirea dreptului de proprietate asupra mănăstirii Bodrog, între Biserica română și sârbă.

De remarcat este faptul, că deși Tabla Regească constată tendențiozitatea și netemeinicitatea aserțiunii sârbești²⁾ — că mănăstirea ar fi de

¹⁾ Arh. Mân. acte în procesul Mănăstirilor, No. 78.

²⁾ „Materialul desfășurat al probațiunii n'a oferit destulă certitudine pentru a constata că mănăstirea din acțiune a fost fondată de fondatori de naționalitate sârbească spre scopurile bisericesti ale naționalității sârbești și astfel cu privire la această avere fundațională nu se poate enunța că aceea a fost destinată deja la timpul fondării spre un scop determinat numai în favorul credincioșilor de naționalitate sârbească, pe lângă restrângerea comunismului credincioșilor de aceeași religie.” Pasaj din sentința Tablei Regești cf. „Telegraful Român”, Sibiu anul 1916 No. 87.

origine sârbească — totuși enunță principiul proprietății comune, pronunțându-se la fel și cu privire la celelalte mănăstiri litigioase, prin sentința adusă tot în aceeași zi (29 Martie 1916) sub No. 11.139/914.

Conform acestor sentințe, urma să se facă împărțirea tuturor mănăstirilor litigioase, deci și a celor acaparate de Sârbi.

Conflagrația mondială taie firul acestui proces, precipitându-se obiective mult mai importante și urgente pe ecranul politic-național. Problema Mănăstirilor bănățene rămâne nesoluționată, sentința nu se mai execută, menținându-se statu-quo. Din excesul de condescendență al mentorilor noștri, mănăstirile: Bezdin, Sân-Giorgiu, Mesici, Voilovița, Zlatița și Baziaș, *românești* — *jure et facto*, sunt încă în posesiunea Sârbilor.

IV.

Descrierea generală a Mănăstirii

În forma actuală, mănăstirea este de dată mai recentă, păstrând palide reminiscențe din vechea-i înfățișare. Un tablou din 1750, expus în tinda bisericii, ne prezintă biserica mănăstirii înconjurată dinspre apus, răsărit și miazănoapte de edificii cu etaj, iar dinspre miazăzi apărată de cursul Mureșului, dând astfel mănăstirii aspectul unei adevărate cetăți medievale. *am lste*

1. BISERICA SFINTEI MÂNĂSTIRI ȘI CLOPOTNIȚA

În mijlocul curții mănăstirești, înconjurată de ziduri și clădiri, se află biserica cu hramul „Intrarea în biserică”, zidită în stil neo-romanice.

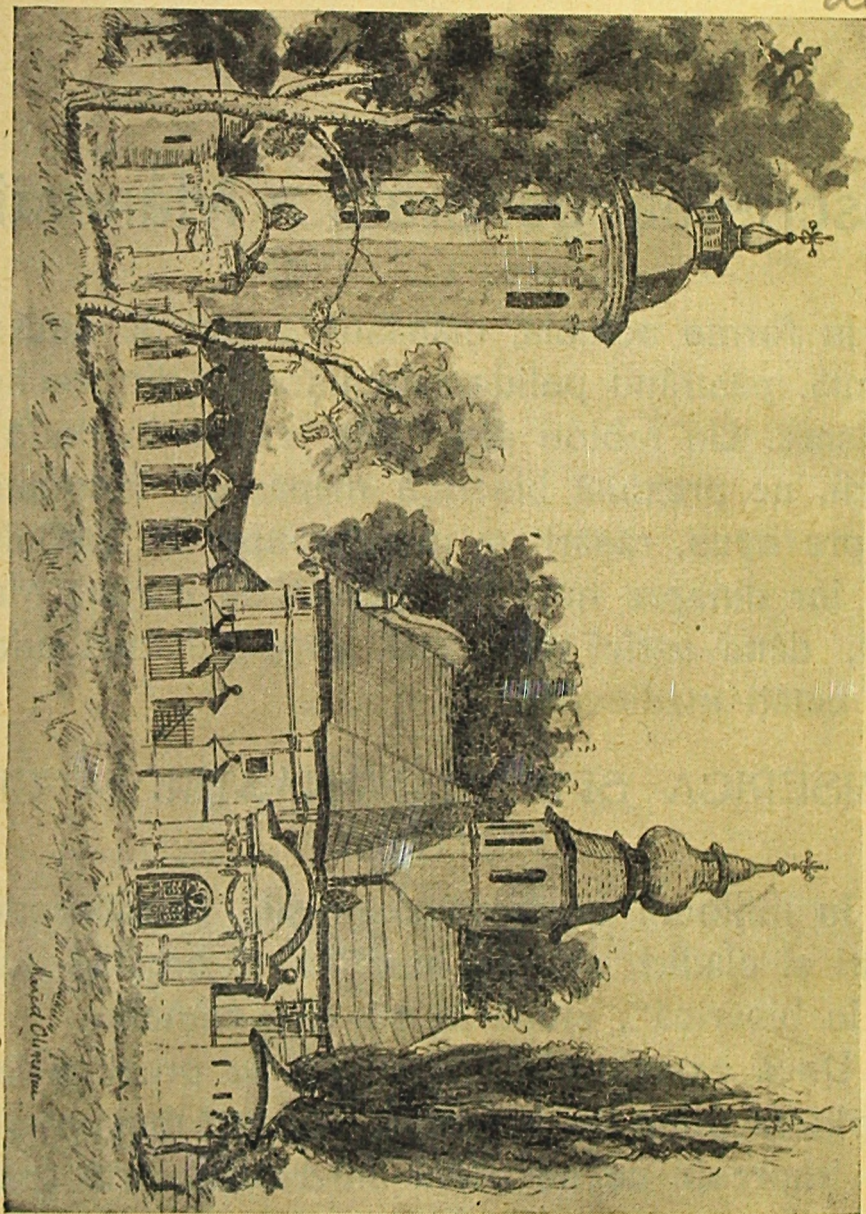
Dacă exteriorul bisericii ni se prezintă într-o simplitate plină de smerenie, cu atât mai puternică este impresia ce ne oferă interiorul, prin grațiozitatea momentelor arhitectonice și splendoarea picturii bizantine.

Clădită din piatră cioplită și cărămidă arsă, cu toată vechimea construcției a putut rezista de-a lungul vremilor tuturor intemperiilor, menținându-

blocați de piatră carisată

se încă bine. În partea nordică a bisericii, zidul este netencuit, dându-i o înfățișare arhaică. Acoperișul bisericii este de șindrilă.

Tabloul din 1750 amintit mai sus, ne prezintă biserica având turn și la pronaos. Între anii 1765—66, *infl. bis. de turn și* *le fonde* *confului* *de turn care* *e baroc*

Mănăstirea Bodrog : vedere generală

turnul împreună cu pronaosul s'a demolat. Potrivit tradiției, în iarna anului 1765, apele Mușului ce treceau pe dinaintea mănăstirii revărsându-se, au pătruns în biserică. Se crede că

aceasta ar fi contribuit la destinderea și surparea lor. În anul următor se fac minime reparații fără a se mai ridica turnul și pronaosul. Reparările efectuate în acest an ni le atestă epigraful „1766“, așezat deasupra ușii la intrarea în naos. Mai târziu, pentru a amplifica interiorul bisericii, s'a adăugat un pridvor în locul pronaosului, care servește de unica intrare în biserica mănăstirii.

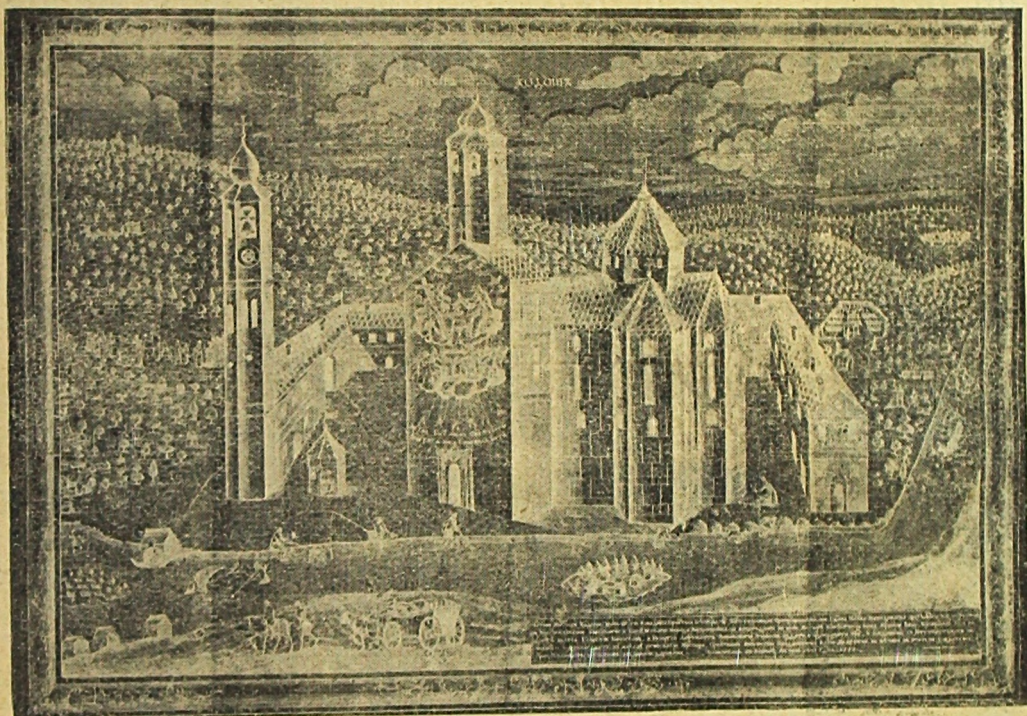
Biserica Sf. Mănăstiri

Galeria corului bisericesc, reclamată la diferite ocazii, s'a zidit abia în 1927, sub stareția arhimandritului P. Morușca. *nu mai*

Un interesant monument sepulcral se găsește în curtea mănăstirii, lângă zidul de miazăzi al bisericii. Aici, conform unei tradiții, într'un sicriu de mărime obișnuită, săpat în piatră, numai de jumătate în pământ, ar fi înmormântat un egumen

al mănăstirii, pe care din cauza blestemelor mamei sale „nu l-a primit pământul.“

Alături se găsește — din același material — o inimă, care se crede că s'ar fi ridicat pentru eternizarea și simbolizarea inimii nobile și pioase a unui „ieromonah Metodie“ (numele încrestat în

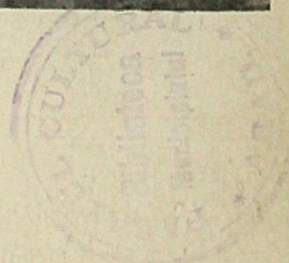
Mănăstirea în 1750

piatră), care și-a testat întreaga sa avere mănăstirii.

TURNUL-CLOPOTNIȚĂ. În colțul de Sud-Vest, ca o reminiscență a fostei cetăți mănăstirești, stă strajă turnul-clopotniță. O cupolă romanică având deasupra o căsule ca o pagodă, este așezată pe turnul de formă octogonală. Pe partea de miazăzi găsim o emblemă, reprezentând un călăreț viteaz și un pedestru deasupra, având capete de Turci înfipte în sabie (vezi la întemeiere, pg. 13 și 14).

Paraclisul — mausoleu

Din înălțimea turnului solitar, dangătul duios al celor două clopote răsună mistic în liniștea tainică a sihăstriei și împletindu-se în concertul firii, ne oferă armonii dumnezeiești, transpunându-ne în sfere serafice, în transcendență. Unul din aceste clopote datează din anul 1792, lucrat în Timișoara, având o emblemă și o inscripție, de pe care se poate descifra abia localitatea și anul turnării. Celalalt, mai mic și de dată mai recentă, este turnat în 1924 la fabrica arădană „Hönig“, pe timpul episcopului I. Papp, cu portretul acestuia în basso-relief.

2. PARACLISUL-MAUSOLEU

Concomitent cu introducerea pelerinajelor, s'a adăugat la edificiul stareției înspre curte, un paraclis pentru săvârșirea în liber a serviciilor divine.

Adunarea eparhială din Arad, în ședința dela 10 Iunie 1935, decide construirea la sf. mănăstire a unui mausoleu, panteon al decedaților episcopi: Iosif Goldiș, Grigorie Comșa, înhumați în cimitirul mănăstirii, a celor ce sunt în cripta dela Arad-Gaiu, precum și pentru stareții sf. mănăstiri. Lucrările încep încă în acest an, construindu-se dedesubtul paraclisului rezidit și el, un splendid mausoleu de o concepție și înfățișare monumentală. Acoperișul din tablă de cupru galvanizat îi amplifică aspectul magnific. S'a realizat din fondurile decedaților episcopi, contribuind și mănăstirea în proporție de 50%.

În primăvara anului 1938, odată cu reîmprospătarea frescei din biserica mănăstirii, s'a pictat și

paraclisul de către strălucitul pictor Atanasie Demian împreună cu C. Cenanu.

Cu ocazia săpăturilor făcute, s'au găsit oseminte, probabil a diferiților arhimandriți și monahi înmormântați în curtea mănăstirii. Dovezi palpabile ne mărturisesc de aceste înhumări. Astfel în Noul Testament tipărit la San Petersburg în 1740, ce se păstrează în biblioteca sf. mănăstiri, găsim pe verso-ul frontispiciului următoarea notiță în limba slavonă: „In 3 Octomvrie 1782 la ora 11 a decedat subit Dl Ghenadie Giukici, arhimandritul Hodoșului (asesor consistorial). Corpul lui a fost depus în biserica mănăstirii și apoi înmormântat în partea de miazănoapte, lângă biserica Intrării Maicii Domnului. Scrie această notiță ierodiaconul Ambrozie Lazarovici.“¹⁾

Unii din arhimandriți au fost înhumați în interiorul bisericii, chiar și sub altar. Se observă încă, în partea de nord a zidului exterior, un fel de deschizătură mijlocie boltită, acoperită acum, care servea probabil de intrare în cavou. În 1936, s'a găsit incidental, sub lespedeza amvonului, de către Părintele ieromonah Stefan Lucaciu, o cruce pectorală de aur cu coroană, probabil starețească și niște rămășițe de ornate și metanie. Se păstrează în altar, în firida sintronului.

3. CLĂDIRI, CIMITIR

Clădirile ce împrejmuesc biserica mănăstirii sunt de dată mai recentă. În vechime, așa cum se

¹⁾ Traducerea e făcută de Părintele Andrei Cuznețov.

observă și în tabloul din 1750 mai sus menționat, biserica era înconjurată dinspre apus, miazănoapte și răsărit de clădiri cu etaj, cari formau un puternic zid de apărare. Pe vechea temelie a rămas numai edificiul dinspre răsărit, căruia i s'au făcut radicale renovări, prin delăturarea etajului și înălțarea chiliilor dela parter. Apartamentul acesta servește de stareție. În continuare se găsește trapeza mare, cea mică și bucătăria. Acestui apartament înspre curte i s'a adăugat paraclisul. Renovările s'au efectuat la începutul stareției arhimandritului Augustin Hamsea.

Edificiul dinspre apus, care pleca din dreptul turnului-clopotniță precum și cel dela miazănoapte, a fost demolat, înlocuindu-se cel dela Vest, în 1905, cu o nouă clădire, zidită ceva mai în afară, pentru a lărgi curtea. Apartamentul acesta cuprinde arhondăria, chiliile monahilor, baia, cancelaria, biblioteca și arhiva mănăstirii. În locul edificiului dela Nord, s'a ridicat în 1925 un zid de piatră.

Spre Sud, mănăstirea în vechime nu era împrejmuită, Mureșul ce trecea pe dinainte servind drept apărare. Abia în 1803 se ridică aci un zid cu câte un bastion la capete. Celelalte dependințe s'au reclădit în 1900.¹⁾

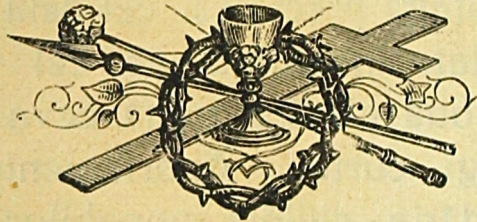
În imediata apropiere a mănăstirii, spre Nord, se găsește *cîmîtirul*, încercuit cu rețea de sârmă.

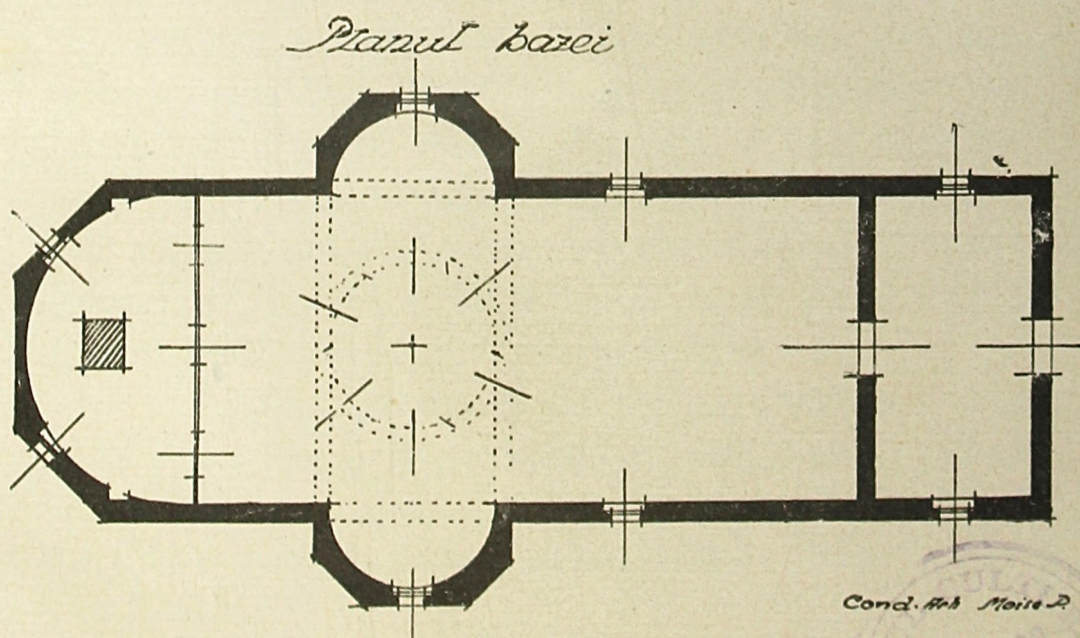
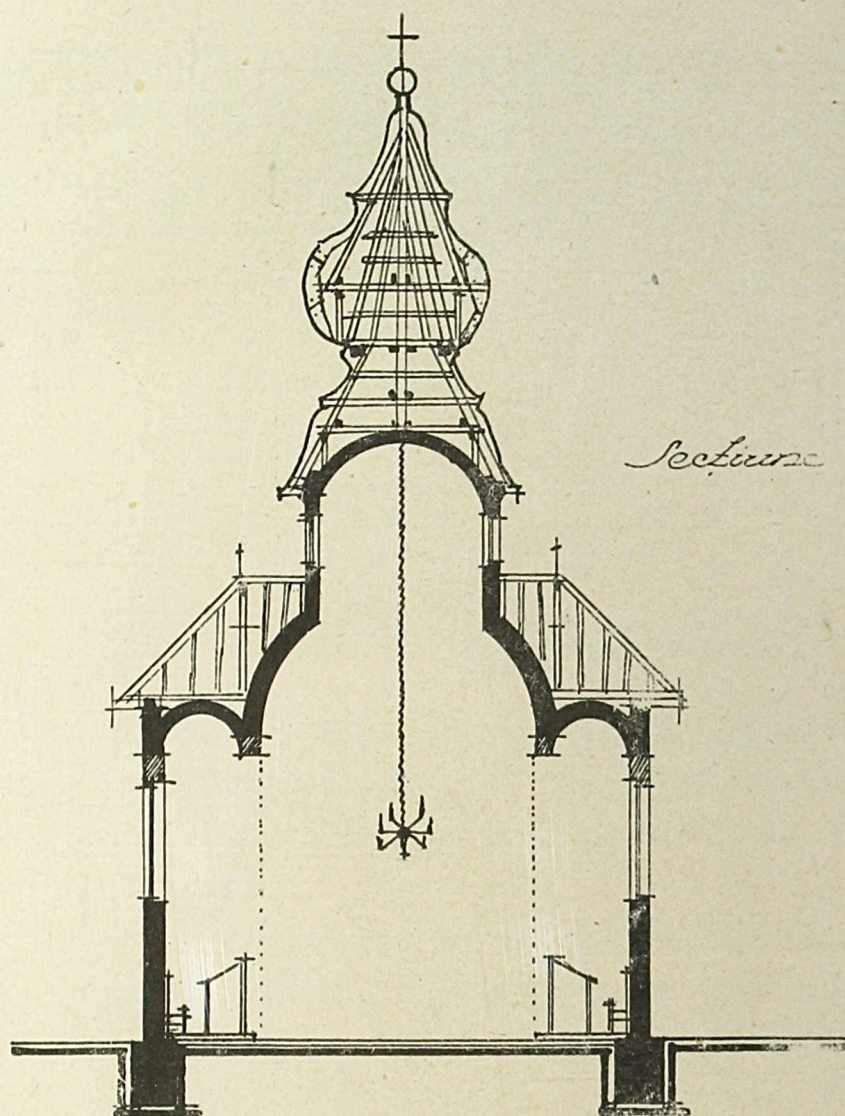
În vechea necropolă, sub smeritele cruci de lemn înegrite de vreme, își dorm somnul de veci monahii mănăstirii, chemați a se împărtăși din potirul fericirii eterne. O criptă rudimentară adăpo-

¹⁾ Datele sunt reliefate pe ziduri.

stește în tainița ei rămășițele pământești ale episcopului Iosif Goldiș (1899—1902). Alături este mormântul proaspăt al neobositului ierarh, episcop Grigorie Comșa (1925—1935) și al egumenu-lui de pie memorie, arhimandrit Augustin Hamsea (1895—1916).

Tot aci se găsește — mai recent introdus — „*Drumul Crucii*“, reîmprospătându-ne cu ocazia pelerinajelor, impresionantele patrusprezece momente ale sublimei apoteoze dramatice, Calvarul.

Cond. Arh. Moise R.

Biserica Mănăstirii Bodrog: secțiune și planul bazei

V.

Arhitectura și sculptura

Mănăstirea cu biserica și turnul-clopotniță se impune prin frumosul ei stil arhitectonic, din care transpiră o atmosferă de pietate, sfințenie și elevare spirituală.

În actuala înfățișare, vechea biserică cu stilul *neo-romanesc*, deși de dimensiuni neînsemnate (22 m. lungime, 6,85 m. lățime la altar, 8,80 m. la strane, 7,60 m. înălțime până la boltă) se prezintă totuși într'un sistem armonic.

Forma pentagonală a acesteia, precum și ornamentațiile împrumutate din arhitectura grecească (coloanele ionice dela poartă ca și cele dela zidul exterior), ciubucurile portalului, ale turnului cât și ale clădirii, sunt caracteristicele stilului folosit nu numai în Ardeal și Banat, dar chiar și în Vechiul Regat, ale arhitecturii *Renașterii*.¹⁾

Această arhitectură de import nu a putut trece însă peste elementele arhitectonice locale, influen-

¹⁾ Prețioase lămuriri cu privire la arhitectură și pictură, mi-a dat apreciatul pictor, profesor Marcel Olinescu, căruia îi exprim sincere mulțumiri.

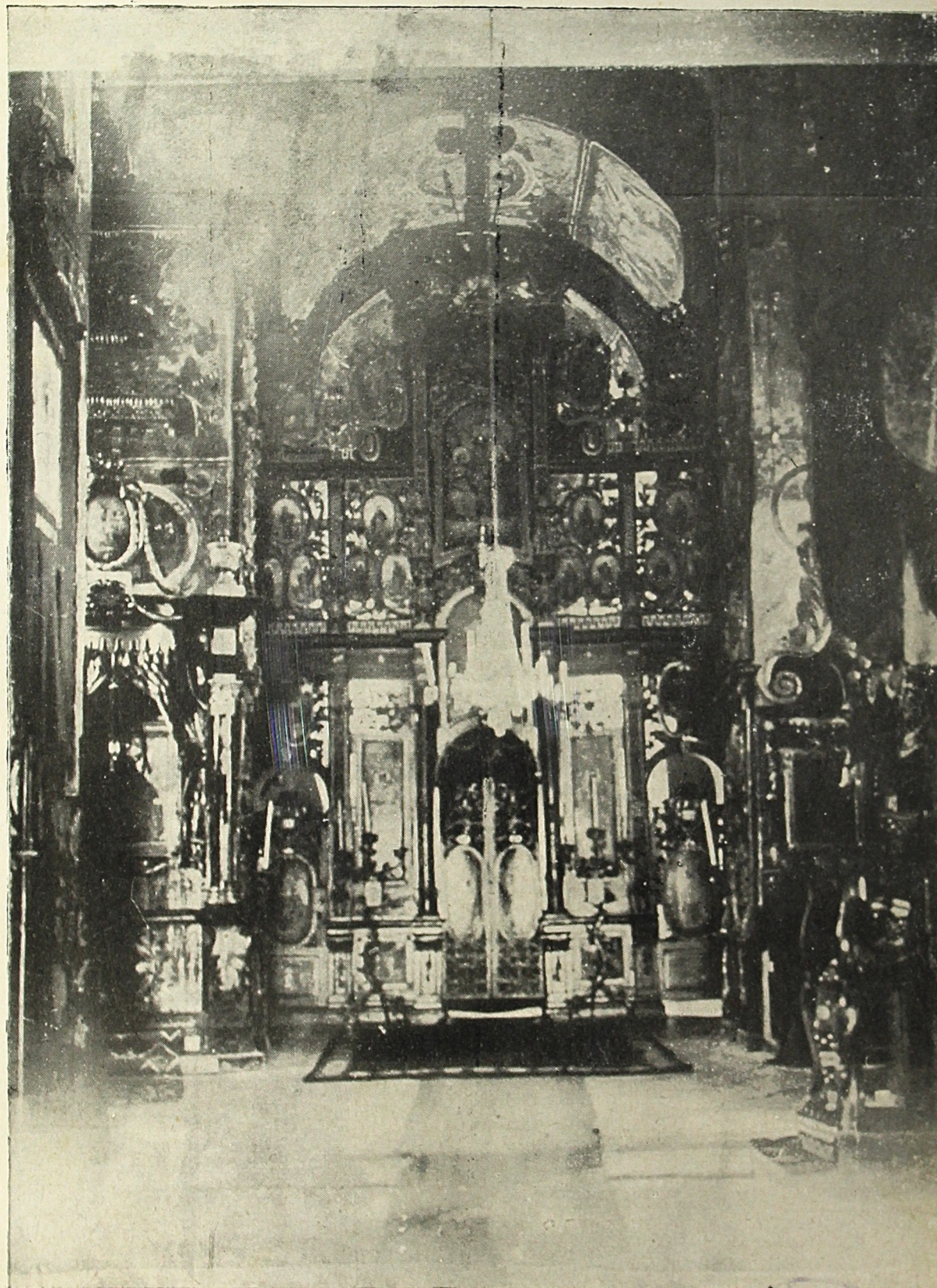
țate de motive bizantine sau slave. Se găseau probabil destule biserici de lemn în jurul Aradului, pentru ca specificul vremii să se impună. Poate au dictat și considerente estetice — acoperișul lunguiet, precum și linia curbă dela acoperișul turnului, cu vădite influențe slave — dând întregii mânăstiri un aspect de svelteță. Mai expresivă această îmbinare a elementelor locale cu arhitectura romanică, se observă la turnul-clopotniță, așezat aparte în colțul de Sud-Vest, aidoma mânăstirilor moldovene și bucovinene. Aci, pe turnul de formă octogonală, s'a așezat o cupolă romanică, iar deasupra ei o căsule (ca o pagodă) asemănătoare felului de terminare a turnurilor dela bisericile de lemn din Groși, Giulița, Tălagiu (jud. Arad).¹⁾

Tinda bisericii clădită ulterior, dă un aspect adecvat întregii arhitecturi. Elemente streine s'au suprapus apoi, ori de câte ori s'a renovat biserica, introducându-se unele elemente gotice (turela zidului împrejmuitoar) și chiar din stilul baroc (elementele decorative, globurilele turnului etc).

SCULPTURA. Ingeniozitatea artei sculpturale se relevă îndeosebi, privind minunata catapeteasmă, de o expresivitate captivantă.

Este executată în stil baroc, cu o ornamentație ce s'ar apropia de stilul „empire“ francez, prin întrebuințarea elementului amforă. Abundă liniile curbe ale florii de acant dar și de alt gen, toate bogat realizate și tăiate ca la un traforaj. Acest sistem decorativ s'a întrebuințat și în ornamentistica murală. Astfel îl găsim și pe cele două

¹⁾ A se vedea: „Bisericile de lemn din județul Arad“ de Coriolan Petran, Sibiu 1927.

Çalapeleasma bisericii mănăstirești

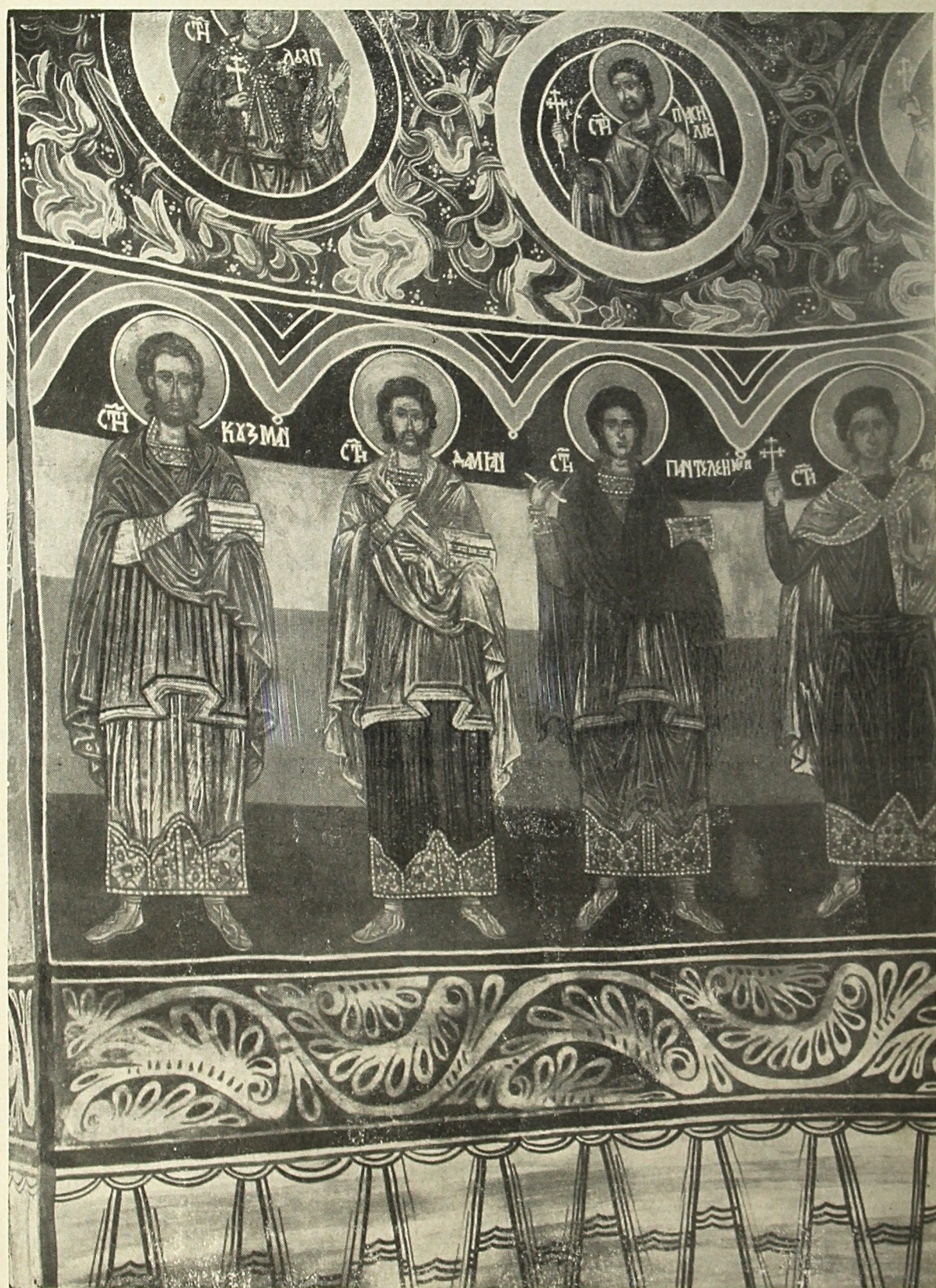
coloane de lemn, cari se ridică de o parte și de alta înaintea celor două nișe ce dau bisericii forma de cruce.

De o frumusețe deosebită este și sculptura ușilor împărătești și diaconești, dominând aceleași elemente.

Tâmpla se atribue¹⁾ unui oarecare Tököly, dela începutul secolului al XVIII-lea.

¹⁾ Márki Sándor, Arad megye II pg. 744.

Sf. Cosma, Damian și Pantelimon din naosul bisericii
(pe peretele dela Nord)

VI.

Pictura bisericii

Prețios giuvaer, de o incontestabilă valoare artistică, prin splendidele ei picturi al fresco ce împodobesc interiorul bisericii, este fără îndoială — între multe alte ctitorii mănăstirești — și cea dela Bodrog.

Tezaur de aleasă artă picturală, o adevărată pinacotecă, ea ne prezintă instantaneu măestria vechilor zugravi.

1. PICTURA MURALĂ

Pictură murală nu se găsește decât în partea întâia a naosului (solee) și în altar. În partea a doua, mâni ignorante au acoperit cu var și cu dese straturi de tencuială, pictura icoanelor sfinte și a ctitorilor.

Fresca în stil bizantin, cu deplină expresivitate, desenele impecabil executate, stilizare perfectă și ornamentație bogată, trădează penelul unui distins maestru de pe la începutul secolului al XVII-lea. Numele pictorului nu se

cunoaște.¹⁾

Intocmai ca la mănăstirile bucovinene, s'a uzat întreg câmpul pereților cu scene biblice, precum și cu ornamente ce fac legătura între ele.

În absida dela Sud, deasupra corului din dreapta soleei, ne întâmpină chipul blând al Maicii Domnului, pe un tron bogat împodobit, ținând pe genunchi devinu-l prunc Iisus. Jur împrejur, cete de Heruvimi și Serafimi înalță imnuri de slavă.

Dedesubtul acestei scene, despărțită printr'un band, pășesc smeriți grupuri de Cuvioși și Cuvioase.

Câteva scene biblice completează un alt rând, înfățișând pe dreptul Simeon într'un moment de sublim extaz; alături Botezul Domnului, Învierea tânărului din Nain, Intrarea în Ierusalim și Schimbarea la față.

Șirul următor ne prezintă pe Mântuitorul pe tron, în mijlocul Apostolilor. Remarcabilă este apoi Cina cea de taină, masa fiind aci rotundă, lucru nu prea obișnuit în iconografia acestei scene. În continuare, spălarea picioarelor. Scena următoare ne schițează pe Iisus în grădina Ghetsimani, deșteptând pe Apostoli. În urmă ne apare Iisus în curtea arhiereului.

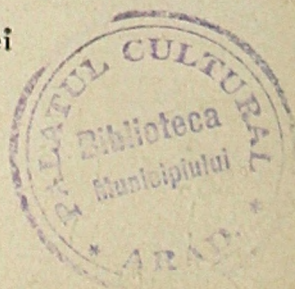
Mai jos, un grup de medalioane încadrează busturi de Sf. Cuvioși.

Ansamblul acestui panou îl încheie figurile

¹⁾ Cu ocaziunea reîmpropătarii picturii murale, s'a descoperit în absida din stânga soleei, îndărătul stranei, o inscripție deteriorată, păstrând abia câteva litere dispartate, vrând să indice probabil data și numele pictorului.

Frescă deasupra corului din stânga soleei

Frescă deasupra corului din dreapta soleei

svelte ale celor 9 Mucenici (Dimitrie, Nestor, Teodor Tiron, Teodor Stratilat, Nichita, Procopie etc.) Fețele lor ca și ale celorlalte personaje din superba frescă, exprimă multă eleganță și misticism.

În absida dela Nord, deasupra corului din stânga soleei, ni se redă fidel impresionantele momente ale dramei de pe Golgota, cu întreg cortegiul patimilor.

Sus domină Sf. Treime, având în dreapta și în stânga câte un înger.

Un șir de 10 Mucenici, într'un stil bine definit, stau strajă în jurul Sf. Treimi.

Dedesubt, fresca ne rulează ca într'un caleidoscop, complexul patimilor Mântuitorului, cu desnodământul fatal: Crucificarea.

Galeria o deschide scena prinderii cu sărutul lui Iuda trădătorul. Vedem apoi pe Iisus în fața arhiereului Ana, în momentul când sluga arhiereului lovește pe Mântuitorul cu palma peste obraz, apostrofându-L: *„Așa răspunzi arhiereului?!”* Urmează verdictul: condamnarea la moarte, de către Pilat, în interiorul pretoriului, Iisus escortat de soldați înarmați cu sulite. Într'o altă scenă, Mântuitorul sucombat de greutatea crucii, Simon Cirineul continuă s'o ducă, urmat de întreg convoiul. Încheierea o face clipa sguuitoare: scena Răstignirii, când potopului de ură și batjocuri, Mântuitorul opune memorabilele cuvinte: *„Părinte, iartă-le lor, că nu știu ce fac.”*

Rândul următor ne schițează câteva din minunile Mântuitorului: vindecarea orbului din naștere, vindecarea demoniacului orb și mut, vinde-

careea tânărului energumen, vindecarea fiicei canaanencei și nunta din Cana.

Sub aceste scene, vedem busturi de Sf. Cuvioși, în medalioane.

Urmează figurile pline de evlavie ale Sf. Mucenici : Cosma, Damian, Pantelimon etc.

În cupola naosului, ni se înfățișează întreaga ierarhie cerească, în deplină strălucire și mărire. La mijloc : Pantocratorul înconjurat de cetele Ingerilor. În clinele bolții, opt Arhangheli ; sub Arhangheli, între ferestre, opt Prooroci ; iar sub aceștia, opt Apostoli în medalioane.

În pandativele soleei, console ale cupolei, întâlnim pe cei patru Evangheliști și mahrama Veronicei cu fața spre apus.

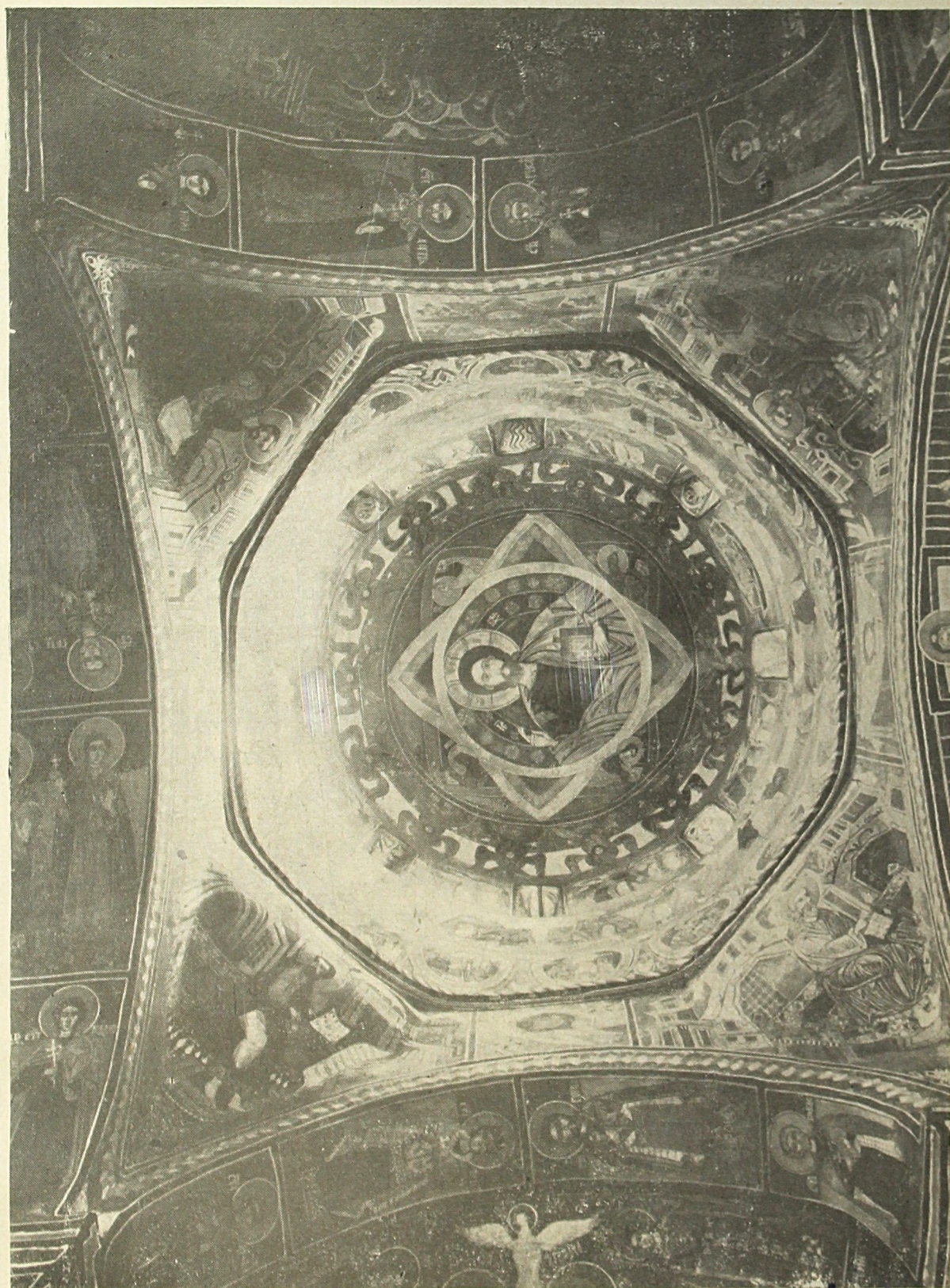
Pe arcada dinaintea celor două nișe, se găsește visul lui Iacob, având la mijloc pe Preacurata Fecioară, într'o dublă banderolă roșie. Pe cealaltă arcadă, în medalion roșu, Dumnezeu Tatăl în mijlocul a patru Profeți, continuu binecuvântă lumea de credincioși.

În altar, pe boltă găsim icoana Maicii Domnului, binecuvântând cu ambele mâni, având pe piept, în medalion, pe pruncul Iisus, iar alături Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil.

Dedesubt, coborîrea de pe cruce, sfatul soldaților, arătarea Mântuitorului după Înviere Ucenicilor, cu Toma împreună.

Sub aceste scene, fresca ne redă expresiv Mistagogia (Liturgia îngerească) cu Impărtășirea Apostolilor.

Pe arcada bolții, sus în centru, Mântuitorul în splendoarea măririi Sale, la a doua venire, în-

Handwritten text in a circular stamp, likely a library or collection mark, located in the bottom right corner of the page.

conjurat de Sf. Ingeri. De ambele părți, Sf. Apostoli.

Restul peretelui ne înfățișează figurile câtorva Prooroci și Arhieri. Pe spatele iconostasului, deasupra ușilor împărătești, se găsește o icoană veche de lemn, ce reprezintă Adormirea Maicii Domnului, interesantă prin primitivismul concepției și compoziției lucrării.

Referitor la pictura murală, e de remarcat un *amănunt semnificativ*: câmpul mai tuturor scenelor este împărțit în trei zone: un cer albastru închis, un fond ocru și pământul verde cinabru.

Pentru salvarea acestei vechi și superbe picturi, în primăvara anului 1938 — la inițiativa și în urma încredințării P. Sf. Episcop al Aradului, *Dr. Andrei Magleru*, — renumitul pictor bisericesc *Atanasie Demian* împreună cu Corneliu Cenanu, spală și reîmprospătează fresca bisericii mănăstirești și pictează splendidul paraclis.

Tot în acest an, mănăstirea a fost vizitată de profesorul olandez *Grondijs*, dela Universitatea din Utrecht. Savantul bizantinolog a fost impresionat de minunata frescă, datându-o din a doua jumătate a secolului al XVI-lea.

Partea a doua a naosului nu prezintă pictură murală, fiind acoperită cu var.

Aci sunt expuse diferite tablouri cromolitografiate ori pictate, de nuanță catolică și fără nici o valoare artistică.

Asemenea și tinda este lipsită de frescă. Se găsesc aci însă câteva icoane portative, de o vechime apreciabilă, lucrate în acel bizantinism care constituie titlul de glorie al artei noastre religioase. Una, de o frumusețe și simplitate rară,

ne înfățișează chipul blând al Mântuitorului bine-cuvântând, pictat pe bucăți de scândură groasă, foarte rudimentar tăiată. Mânile mai ales admirabil desenate, vădesc concepția realistă a artistului, prin finețea și armonia lor. Icoana are în dreapta și'n stânga unele inscripții, ce s'au șters, nefiind vizibile decât câteva litere. Desolant este faptul că a suferit sacrilegiul unor mâni scelerate, cari au scrijilat-o chiar peste ochi, aceasta poate dintr'un bigotism superstițial.

Mai găsim aci, pictată iarăși pe lemn, Pogorîrea Duhului Sfânt. Bine conservată, deși datează din 1773 (inscripție pe icoană), ne schițează expresiv transfigurarea Apostolilor prin darul limbilor de foc.

2. PICTURA ICONOSTASULUI

Pictura de pe iconostas este de dată ulterioară, nefiind mai veche de mijlocul secolului al XVIII-lea, executată de vreun pictor cu școală italiană. Sfinții, chiar și Mântuitorul (în Inviere, un adevărat Hercule) sunt voinici, cu o anatomie bine studiată și foarte fidel redată. Bizantinismul a dispărut complet, unele icoane având reminiscențe din tablouri celebre (Rafael, Andrea del Sarto etc.)

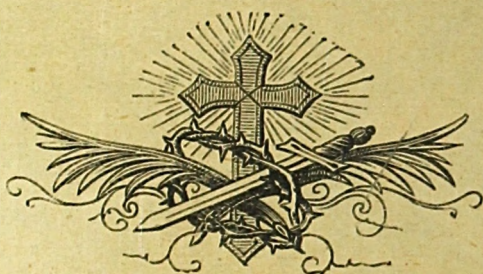
În tabloul Invierii, Hristos Biruitorul apare cu un steag roz în mână ca în iconografia catolică. În dreapta ușilor împărătești, Maica Domnului reprezentând o superbă Madonă, are pe divinul prunc în brațe. Dedesubt, Adam și Eva, având corpul de o albeață germanică. În stânga ușilor împărătești, sub icoana Mântuitorului, sunt repre-

Sf. Teodor Stratilat, Procopie și Nichita din naosul bisericii
(pe perețele dela Sud)

zentăți Ioachim și Ana, într'un peisaj de parc voevodal, cu avuzuri cu apă, întrări cu trepte, iar fondul îl constituie zidul înalt al unui palat.

Iconografia tâmplei este de altfel cea obișnuită tipiconală.

Disc de argint aurit dela Mănăstirea Bodrog (sec. XVI.)

VII.

Odoare și cărți bisericești vechi

Pentru vechimea acestui așezământ, pledează și mulțimea de *odoare* ce s'au mai păstrat, de o neprețuită valoare artistico-istorică. Le găsim parte aci la mănăstire, parte la Palatul Cultural din Arad, expuse în „Muzeul Bisericesc“. Acesteasunt:

1) *Un disc de argint* în poleiu de aur. Pe bord, 24 de arcade ne înfățișează plastic busturi de Apostoli și Martiri. La mijloc, se reliefează în medalion, Sf. Gheorghe călare ucigând balaurul. Este executat cu multă dexteritate artistică.

Ilustrul profesor, director al Muzeului Bănățean din Timișoara, Dr. Ioachim Miloia, în convorbirea avută, caracterizează acest disc drept lucrare balcanică, dela începutul secolului al XVI-lea, având legătură cu tezaurul din Covei (Oltenia) și cu o patenă din Muzeul Bănățean.

2) *O cruce mare de lemn, portativă*, sculptată și prinsă în cadru de argint. În față se marchează în relief scenele biblice: Bunavestirea, Nașterea Domnului, Întâmpinarea, Botezul, Intrarea în Ierusalim și Adormirea Maicii Domnului. Pe

verso sunt reprezentate tot în relief: Schimbarea la faţă, Învierea lui Lazăr, Răstignirea, Luarea de pe cruce, Înălţarea şi Pogorîrea Duhului Sfânt.

Două braţe în formă de sigma constituind suportul ramurilor, cuprind câte şase medalioane cu chipuri de Profeţi. Imbinări de emailuri colorate nuanţează frumuseţea acestui clenodiu.

Ca schelet este normală, în stilul crucilor balcanice tip Atos. În plus, cele două braţe în formă de sigma, cari de altfel le găsim la troiţele de lemn, aduc aminte de orfevrăria gotică veche. Ca epocă, pare a fi din secolul al XVI-lea.

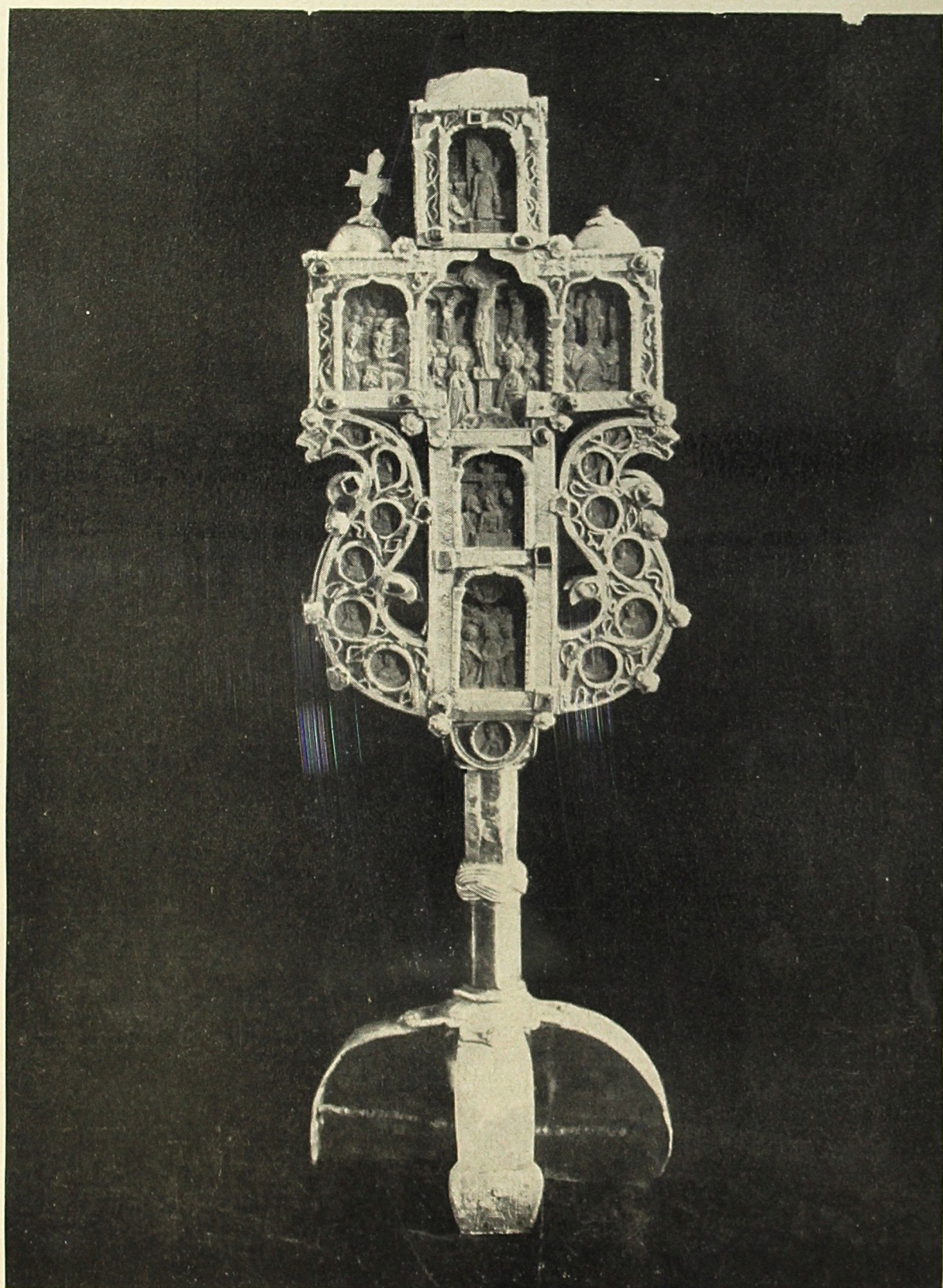
Pe piciorul crucii este încrestată, în slavo-neşte, inscripţia¹⁾:

ТРИ КРСТЪ ...
 РТАКЪ ПРНЛОЖЬ..
 НСАКНМУ ...
 ПОСЕБОВЪВ ...
 НСВОИМ ХОЧУ ...
 НМПРН РНН ...
 ПАН ВЪЛЪМО ...
 +КОВА НВАНН...

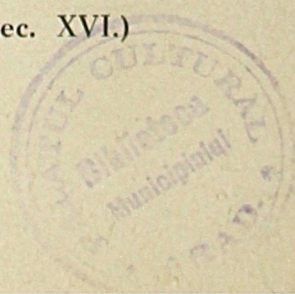
*Traducerea*²⁾: Trei cruci . . . astfel a ctitorit . . . lui Ioachim . . . Tosebovăv . . . şi tatălui său . . .

¹⁾ Descifrarea am făcut-o cu concursul Dlor prof. N. Covaci C. Rudneanu şi Pr. A. Cuzneţov.

²⁾ Traducerea este făcută de Dl prof. Emil Petrovici, dela Universitatea din Cluj.

Cruce mare portativă dela Mănăstirea Bodrog (sec. XVI.)

și mamei Iani . . . în anul . . . a bătut (ferecat) Ivan . . .

Piedestalul are inscripția :

СН КРЪСТЪ
ПЪНЕРЪ
МЕНА
УРАСНА
+ КОВАСЕ

Adică : Această cruce, în vremea egumenului Gherasim a fost bătută (ferecată).

Marele savant, profesor Nicolae Iorga, o așează¹⁾ în secolul al XV-lea, iar eruditul profesor bizantinolog, I. D. Ștefănescu²⁾, în secolul al XVII-lea.

3) *Două cruci mai mici*, sculptate în lemn, ferecate în argint și împodobite cu mărgăritare prețioase. Mai multe tablouri sfinte din viața Mântuitorului vin să întregească frumusețea lor artistică. Model oriental, aparținând secolului al XVIII-lea.

4) *Un pahar de argint*, datat din 1562, gravat cu capete de cavaleri și cu ornamente florale. Ca formă și decor este execuția unui atelier săsesc.

5) *Un potir* de argint aurit*, din 1732, lucrat cu multă măiestrie și meticulozitate în stil baroc. Medalioanele ne înfățișează în splendide basoreliefuri : Sf. Trei Ierarhi, iar jos pe postament,

¹⁾ Revista istorică, XXI, Văleni, 1935, pg. 186—7.

²⁾ Monuments d'art chrétien trouvés en Roumanie, Bruxelles 1931, pg. 583—6.

*) Cele însemnate cu asterisc, se găsesc la Sf. Mănăstire.

scenele biblice : Intrarea în biserică, Întâmpinarea și Crucificarea Domnului. Jur împrejurul lor, ornamentații artistice.

Mânerul cuprinde următoarea inscripție slavonă:

✙
 ГИѦ ПѠТИРѦ
 И МѠНѦТИРА
 ХѠДРЩА
 ЛѠДАРОНА.

ПѠМѦ НАС
 ПѠАТЕЛѦ АЛЕѦА
 ПРЕДАДѠПИСѦ
 А. 7.32.

*Traducerea*¹⁾: Acest potir este al mănăstirii Hodoș, dăruit acesteia de starețul Alexa Prerado(vici), scris 1732.

6) *Un litler* de argint.*

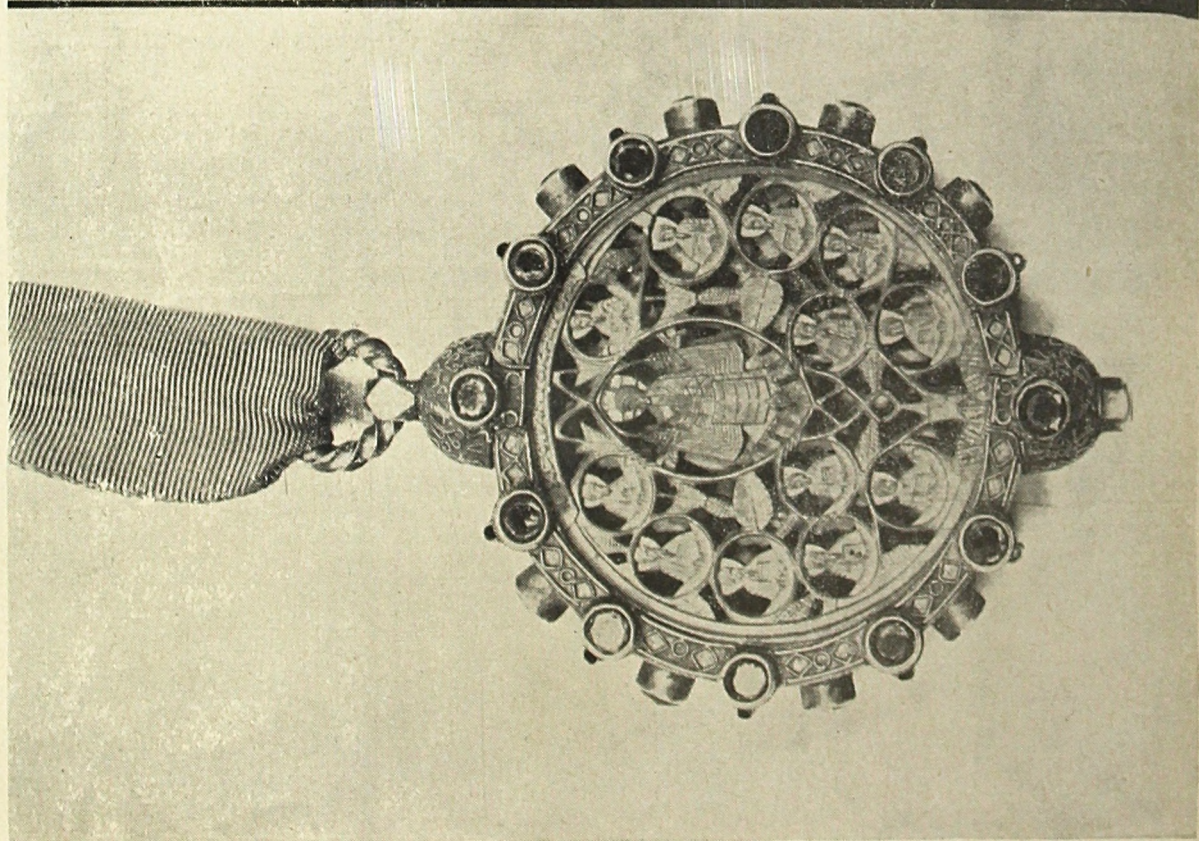
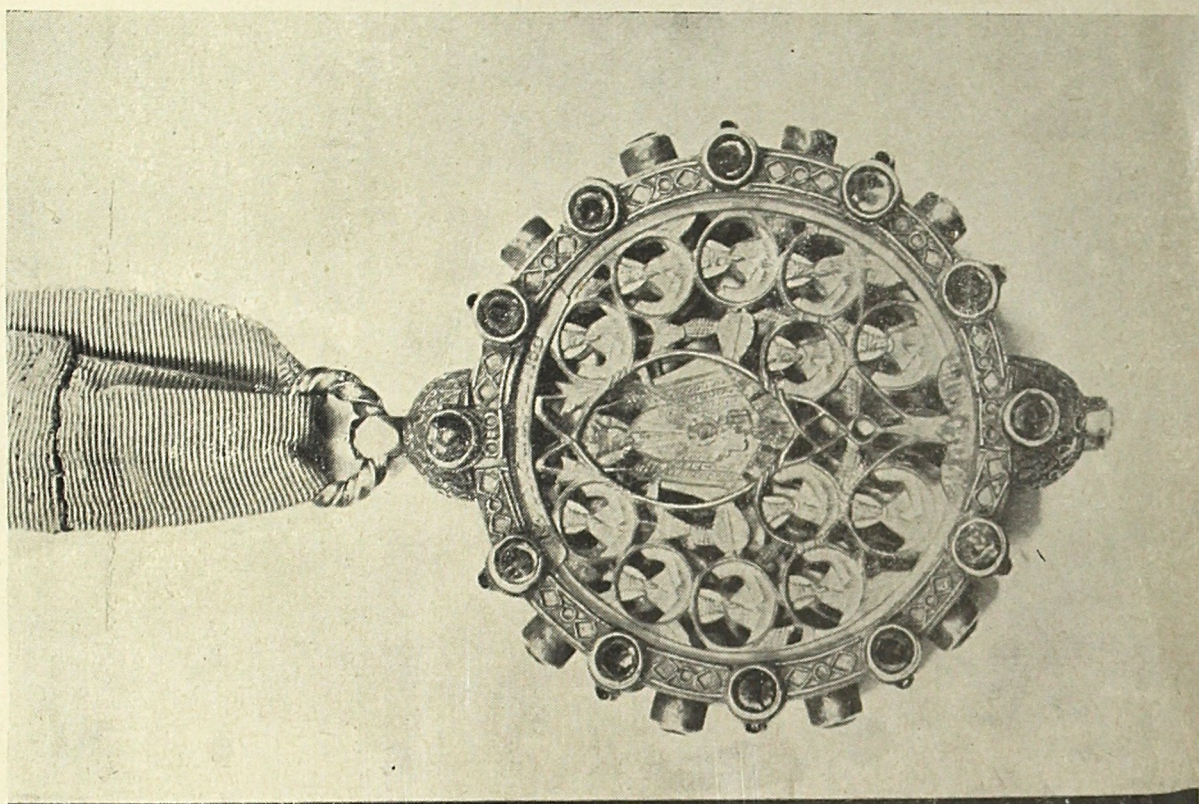
7) *Două sfeșnice* mari de argint, pe prestol, datate din 1800, având inscripția :*

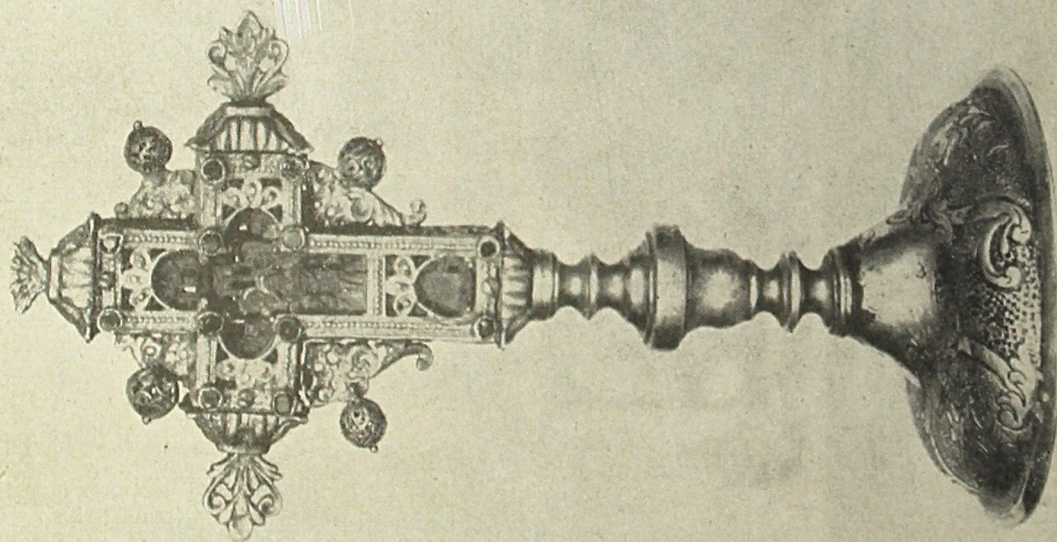
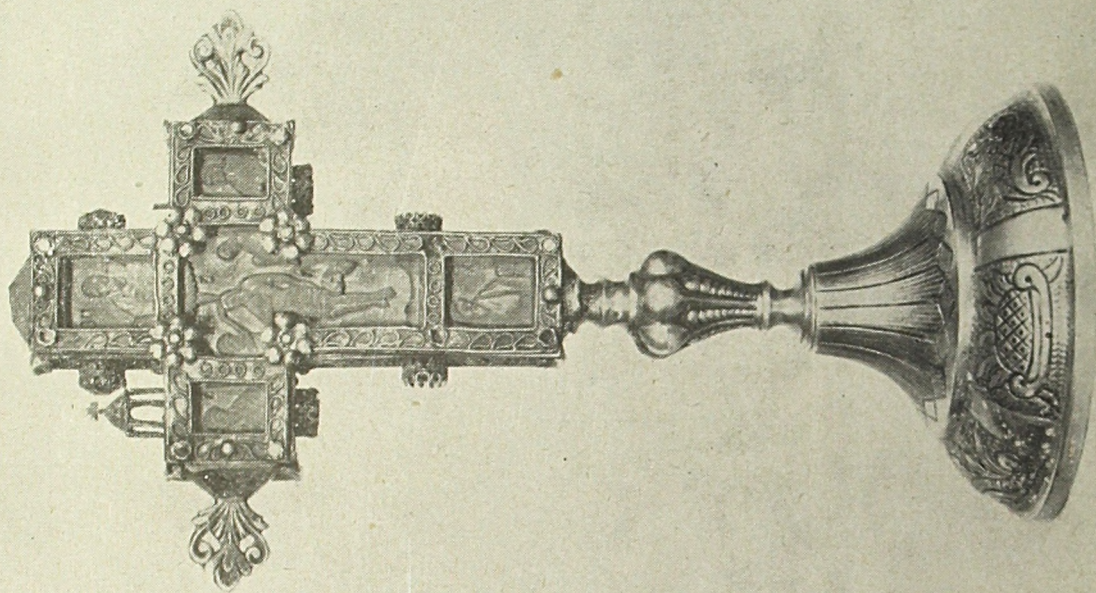
1) Г. Петѣ — Божиѣ
 жител Арад: завъч

2) Боспомин М. Ходошѣ
 завѣщѣа 1800.

Adică: Dl Petru Bojici, locuitor în Arad, spre vecinică — pomenire, a dăruit Mănăstirii Hodoș, 1800.

¹⁾ Traducerea e făcută de Părintele Andrei Cuznețov.

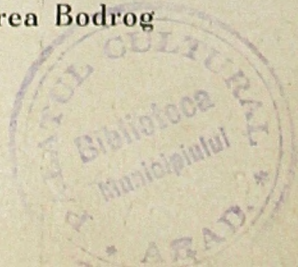

Două cruci mici portative ale Mănăstirii Bodrog (sec. XVIII.)

Polir de argint aurit, din 1732, dela Mănăstirea Bodrog

8) *O mitră starețească de atlaz*, pe care sunt brodate cu fir, plasticele figuri ale Evangheliștilor, despărțite întreolaltă de chipuri îngerești. Li lipsește crucea. După maniera barocă a Ingerilor, pare a fi de pe la mijlocul secolului al XVIII-lea.

9) *Un engolpion sculptat în lemn*, încadrat în argint aurit și împodobit cu email albastru. Este aceeași lucrare în filigrană, probabil de aceeași dată (secolul al XVI-lea) și din același atelier ca și crucea mare (vezi alineatul 2). Sculptura bizantină gen Atos, orfevrăria balcanică.

În față găsim Pantocratorul în mijlocul Apostolilor. Pe verso, Maica Domnului cu pruncul Iisus pe genunchi, înconjurată de Prooroci. Toate chipurile sunt medalionate.

10) *Un epitrahil* de atlaz*, confecționat cu fir de aur, de o execuție rară, jos având brodată o emblemă.

11) *O Evanghelie* rusească*, ferecată în argint; în unghiuri, cei patru Evangheliști, iar la mijloc, Învierea. Este tipărită în Moscova la 7209 (1701), pe timpul țarului Petru Alexievici, cu binecuvântarea patriarhului Alexie Petrovici.

CĂRȚI BISERICEȘTI VECHI

Arhiva mănăstirii păstrează valoroase cărți bisericești, tipărite și manuscrise, precum și opuri teologice de o vechime apreciabilă. Dintre acestea remarcăm îndeosebi:

1) *Biblia cea mare slavonă* dela 1581.

2) *Canoanele lui Vasile cel Mare*, tipărite în limba slavonă, la 1594.

3) *O Cazanie veche slavonă* din 1623 și alta din 1624.

4) *Indreptarea Legii*, tipărită în Târgoviște la 1652, pe timpul lui Matei Basarab.

5) *Cuvântări bisericești*, tipărite în Moscova la 1681, în slavonește.

6) *Psaltire*, tipărită în Lavra Pecersca (Kiev) la 1728, sub țarul Petru cel Mare, pe copertă în-lăuntru având în slavonește notița: „Gavriil Petrovici Pecianina a dăruit mănăstirii Hodoș această Psaltire, pentru pomenirea părinților săi.” (Data lipsește).

7) *Chiriacodromion*, tipărit la 1732, pe timpul lui Constantin Nicolae Voevod, cu binecuvântarea mitropolitului Ungrovlahiei, Chir Ștefan, de Popa Stoica Iacobici Tipograful.

8) *Noul Testament*, tipărit la San Petersburg în 1740, sub împărăteasa Ana Ioannovna.

9) „*Evanghelie*, tipărită sub Mihai Racoviță, Voevod a toată Țara Românească, cu blagoslovie și cu toată cheltuiala purtătorului pravoslăviei Prea Sfințitului Kir Neofit dela Krit, în anul 1742, de cucernicul între preoți Popa Stoica Iacobici.”

10) *Trilodion*, tipărit pe timpul lui Constantin Nicolae Voevod, cu binecuvântarea mitropolitului Ungrovlahiei Chir Neofit dela Krit, la 1746, de Popa Stoica Iacobici Tipograful.

11) *Carte de rugăcuni*, tipărită la 1749, de Constantin Atanasievici, cu binecuvântarea episcopului de Râmnic, Chir Grigorie.

De menționat este și *Cronica Mănăstirii* pe

Pahar de argint dela Mănăstirea Bodrogi (1562)

anii 1760—70, manuscris în limba slavonă.

Se găsesc apoi o seamă de *manuscrise slavone* (colecții de canoane, reguli monahale, oc-toice etc.), cărora le lipsește antetul. Unele sunt scrise cu litere unciale, într'o execuție admirabilă și împodobite cu frumoase arabescuri.

De asemenea găsim și câteva valoroase opuri teologice, cum sunt :

1) „*Beati Joannis Damasceni Orthodoxae fidei accurata explicatio IIII libris distincta.*“ Basileae per Henrichum Petri, 1548. Interesantă este notița de pe verso-ul frontispiciului : (în l. latină) „*La 5 Ianuarie 1633*“ apoi (în l. germană) „*un anume Georg Lowmüller Wagner, locuitor în Landenburg, dăruiește castelului din Tübingen această carte,*“ iar pe pagina primă : „*a aparținut (această carte) Părinților Capucini din Rottwila.*“ Cum a ajuns aci, nu se știe.

2) „*Eusebii, Pamphilii, Ruffini, Socratis, Theodoriti, Sozomeni, Theodori, Evagrii & Dorothei Ecclesiastica Historia,*“ Basileae 1586.

Rafturile arhivei mănăstirești mai conțin *acte și importante documente*, începând cu anul 1706.

VIII.

Icoana făcătoare de minuni

Firul istoriei — de obicei — își pierde începuturile în păinjenișul tradițiilor și a frumoaselor legende. Misticismul popular cu genuina-i imaginație poetică, știe să investmânteze orice realitate cu vâlul legendar.

Asemenea ni se prezintă și începuturile mănăstirii Bodrog, urzită și ea pe temeiul tradiției, în legătură directă cu descoperirea și conservarea unei icoane a Maicii Domnului (vezi pg. 11 și 12 la întemeiere).

Intrând în biserica sf. mănăstiri, ne întâmpină — în absida din stânga soleei, încadrată într'un mic altar — Icoana Sfântă, ce se crede a fi cea originală, dela întemeiere.

Străjuită de o veche și prețioasă candelă de argint, ce licărește neîncetat, chipul blând al Maicii Domnului ne primește plin de iubire și de mângăere. Rezemat de pieptu-I și lipit de față, Preacurata ține în brațe pe divinul prunc Iisus.

După abundența culorilor calde și mai ales

a bronzului, după chipul finit al feții, cât și după specificul ornatelor, icoana ar inclina spre o origine rusească.

În față-I se perîndă an de an, mii de pelerini, prosternându-se la picioarele ei cu profundă can-doare și cucernicie, plângându-și durerile și implorând tânguitor iertare și desăvârșită reînviorare a sufletelor.

Preacurata revarsă neîncetat belșug de calde binecuvântări.

Impresionantă este o zi de pelerinaj! Larga curte a mănăstirii geme de lumea debarasată pe o clipă de balastul preocupărilor cotidiene și elevată spre câmpia nemuririi. Pe șoseaua din apropiere se îndoaie alte valuri de pelerini, dinspre cari adierea zefirului ne aduce ecouri de imne: „O Maică Sfântă îndurată . . .“

Rugăciunile lor fierbinți sunt auzite, dorințele împlinite și credința răsplătită. Mulțime de suferinzi, prin rugăciunile făcute la icoana sfântă, taumaturgă a Maicii Domnului, s'au reîntors la vetrele lor oțeliți, reconfortați sufletește și vindecați trupește.

Pe răbojul pelerinajelor, aproape în fiecare an se înrăvășește câte o minune.

Desprindem aci câteva din mulțimea lor :

În timpul stareției arhimandritului P. Morușca, un bătrân de 60 de ani, paralizat de mâna și piciorul drept, veni la sf. mănăstire, implorând ajutorul Maicii Domnului. După sf. Maslu, cu lacrimi în ochi își duse deodată mâna dreaptă la frunte, făcându-și cruce, vindecându-se astfel miraculos în văzul mulțimii.¹⁾

¹⁾ P. Morușca o. c., pg. 11.

Icoana Maicii Domnului, făcătoare de minuni

Tot așa ne relatează¹⁾ Părintele egumen, că i s'a adus un comerciant în floarea vieții, din Pecica (jud. Arad), suferind de alienație mintală. Asistând de trei ori la sf. slujbă, mulțumită Părintelui îndurărilor, s'a vindecat de boala sa.

Iar Părintele C. Turicu, paroh în Arad, ne mărturisește²⁾ alt caz de vindecare, întâmplată în biserica mănăstirii, la pelerinajul din 1926: „Îmi aduseră o fată, purtată de brațele celor două însoțitoare, spunându-mi că piciorul stâng este țapăn și nu va putea nici îngenunchia. Privindu-o, mă adresai: Dacă ai venit draga mea la slujbă, crezi că făcându-ți eu slujbă, piciorul tău se va vindeca? Crezi tu asta? Cred Părinte, îmi răspunde. Dacă crezi, ia sfânta cruce în mâna dreaptă; eu te țin de mână acum, așa strâns ca să simțești bine și sfânta cruce și mâna mea . . . Vezi așa, și acum tu fiica mea, îngenunchează liniștită, fără să simți nici o durere. Da, îmi zise și încet se lăsă în jos spre uimirea pelerinilor.“

În vara anului 1933, la taina sf. Maslu din seara de 14 August, s'a săvârșit aci o nouă minune. Fetița de 11 ani, Maria Ardeleanu din comuna Roit, jud. Bihor, fiind mută și cu mintea tulburată din naștere, după ce i s'a administrat sf. taină a Maslului, și-a recăpătat graiul, începând să răspundă la întrebările puse.³⁾

Tămăduirile supranaturale săvârșite aci, în această nouă Vitezdă, sub ocrotirea și prin mijlocirea Maicii Preacurate, au dus departe faima lcoanei Sfinte.

¹⁾ P. Morușca o. c. pg. 11.

²⁾ „Biserica și Școala“, Arad dto 22 August 1926.

³⁾ „Biserica și Școala“, Arad dto 27 August 1933.

Timpurile biblice nu s'au sfârșit! Indurarea Părintelui Ceresc se revarsă cu îmbelșugare peste cei ce cred și imploră ajutorul Său, adevărindu-se și astăzi memorabilele cuvinte ale Mântuitorului : „Surzii aud, orbii văd... etc.

Adeverirea o vedem aci, o vedem în toate locurile de revelație divină, mai recent la Maglavit, Lourdes-ul României, care a devenit prin miracolul său, un important centru dinamic de creștinism activ și de mistică religioasă.

IX.

Egumenii Mănăstirii Bodrog

Precum pe scena istoriei, bărbați providențiali creiază epoce în viața popoarelor, aidoma și în cea a mănăstirilor, egumenii prin intensă viață spirituală, ingeniozitate și spirit real, pot contribui la prosperarea acestora, eternizându-și numele în analele monastice.

Atari figuri proeminente găsim și la mănăstirea Bodrog, activitatea lor schițată fiind în text.

Un șematism complet al egumenilor nu se poate întocmi, neaflându-se nici o urmă de cronică sistematică ori vreun pomelnic.

Reconstituirea disparată a unei liste de egumeni și de personal¹⁾ am alcătuit-o de prin diferite scrieri istorice și scrutând arhiva mănăstirii și cea eparhială.

Șirul egumenilor cunoscuți este următorul :

Mihail, anul 1523.²⁾

¹⁾ Personalul măn. pe anii 1771 ; 1812 ; 1846—47 ; 1864 ; 1891 și 1938, vezi cap. „Istoricul Mănăstirii.”

²⁾ Vezi pg. 16.

Gherasim, pe la 1530—50, indicat pe crucea mare portativă.¹⁾

Sofronie Ioanovici, arhimandrit, anul 1722.²⁾

Alexa, anul 1732, amintit pe splendidul potir de argint aurit.³⁾

Vichentie Prodanovici, arhimandrit, anul 1750.⁴⁾

Dionisie, anul 1760.⁵⁾

Ierlmigona Popovici, anul 1763.⁶⁾

Dionisie, anul 1768.⁷⁾

Maxim Ștefanovici, locțiitor de egumen, anul 1771.⁸⁾

Ghenadie Giuchici, arhimandrit, anii 1777-1782.

Teodosie Ioanovici, vicar, anii 1782—1804; arhimandrit, anul 1804.

Moise Manuilovici, arhimandrit, anii 1812—1835.

Simeon Popovici, anii 1835—37.

Grigorie Chirilovici, administrator, anul 1837—38; arhimandrit, anul 1838—39.

Ștefan Cragoevici, arhimandrit, anii 1839—1842.

Laurențiu Gersici, administrator, protosincel, anii 1842—1847.

Emilian Kenghelaș, arhimandrit, anii 1849—53.

Cornel Jivcovici, arhimandrit, anii 1854—87.

¹⁾ Vezi pg. 69.

²⁾ Vezi „Istoricul Mănăstirii“.

³⁾ Vezi pg. 70.

⁴⁾ Arh. Mân. acte în procesul cu Sârbii, No. 30.

⁵⁾ Vezi pg. 84.

⁶⁾ Cronica Mănăstirii pe anii 1760—70.

⁷⁾ Vezi pg. 25.

⁸⁾ Despre acesta și următorii, vezi cap. „Istoricul Mănăstirii.“

Între anii 1887—1891, *administrarea* mănăstirii o are însuși episcopul *Ioan Mețianu* al Aradului.

Arhip Munteanu, administrator interimar, anii 1891—1895.

Augustin Hamsea, arhimandrit, anii 1895—1916.

Dela 1916 până la 1925, *administrarea* o deține episcopul *Ioan Papp*.

Policarp Morușca, arhimandrit, anii 1925—35.

Din 1935, mănăstirea este administrată de P. C. Protopop, *Sava Tr. Seculin*, consilier referent eparhial.

De remarcat este faptul, că în sf. Mănăstire Bodrog, au primit schima monahală, aproape întreaga pleiadă de înalți demnitari ai bisericii noastre ciscarpatine, tot atâtea figuri reprezentative și proeminente în Ortodoxia românească.

Redau tabloul cronologic al celor ce li s'au împărtășit aci, tonsura monahală, în era românească :

I. P. C. Sa Arhimandritul *Dr. Eusebiu Roșca*, fost rector al Academiei Teologice din Sibiu, tuns întru monah la 5 Iulie 1899.

I. P. C. Sa Arhimandritul *Dr. Iustin Suciu*, fost prof. la Academia Teologică din Arad, la 3 Ianuarie 1900.

Protosincel *Ghenadie Bogoevici* (†), fost paroh în Budapesta, la 18 Martie 1900.

Episcopul *Ioan I. Papp* (†) al Aradului, la 2 Aprilie 1900.

Episcopul *Roman Ciorogariu* (†) al Orăzii, la 23 Februarie 1901.

Episcopul *Dr. Iosif Tr. Badescu* (†) al Caransebeşului, la 23 Mai 1902.

Sanctitatea Sa Patriarhul României, *Dr. Miron Crîstea*, fost Regent, actualmente Preşedintele Consiliului de Miniştri, la 11 Iunie 1902.

Protosinzel *Dr. Iosif I. Olariu* (†), fost profesor şi director la Institutul Teologic din Caransebeş, la 7 Mai 1903.

Episcopul *Nicolae Ivan* (†) al Clujului, la 7 Septembrie 1919.

I. P. Sf. Sa Mitropolitul Ardealului, *Dr. Nicolae Bălan*, la 3 Aprilie 1920.

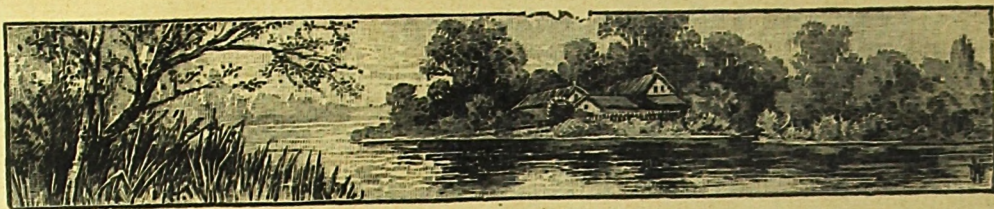
Episcopul *Iustinian Teculescu* (†) al Armatei, apoi al Cetăţii Albe, la 10 Ianuarie 1923.

P. Sf. Sa Episcopul Romanului, *Lucian Triteanu*, la 15 Ianuarie 1923.

P. Sf. Sa Episcopul *Policarp Moruşca* al Americii, la 24 Octombrie 1925.

P. Sf. Sa Episcopul Caransebeşului, *Dr. Vasile Lăzărescu*, la 9 Aprilie 1928.

X.

Averea Mănăstirii

Pisaniile mănăstirilor sunt mărturii vădite despre piozitatea ctitorilor, cari simultan cu fondarea, testau și bogate danii (moșii) pentru ființarea lor. Deziderat, ce trebuie să fi fost și la temelia mănăstirii noastre.

Prin bezna veacurilor uitate, nu mai deslușim însă nici o reminiscență de pisanie ori vreun legat oarecare.

Abia în secolul al XIII-lea, putem descifra din scrisoarea regelui Andreiu al III-lea, că *mănăstirea poseda moșii, terenuri, „terra“*.¹⁾

Diploma Leopoldină apoi, din 21 August 1690, atestă că mănăstirea este înființată „*ex inmemorabilibus temporibus*“, monahii trăind „*ex fundis donatis clementia divorum principum seu regum*“.²⁾

Sub Maria Terezia, colonizându-se comuna Vinga cu Bulgari, s'a expropriat pe seama ace-

¹⁾ Vezi pg. 17 și 18, la întemeiere.

²⁾ Arh. Mân., acte în procesul Mănăstirilor, No 1.

stora și prediul Bodrogului până la Mureș. Ca răscumpărare, mănăstirea primește în 1745, printr'o decizie a „Hofkriegsrath“-ului, 480 jugăre din domeniul erarial dela Zădărlac, iar alte 170 jugăre le-a cumpărat mănăstirea cu prețul de 906 florini, 33 cr.¹⁾

Tot în secolul al XVIII-lea, vedem că se confirmă din nou privilegiile și alodiile avute.

Mănăstirea avea și un teren mai extins de vie în comuna Gioroc, cumpărată la 1760,²⁾ sub egumenul Dionisie, pe care, la 17 Octomvrie 1804, o vinde contelui Ioan de Festetics, cu suma de 6500 fl. În anul următor, la 27 Iunie, cumpără cu aceeași sumă, un alt teren de vie în comuna Gașa, dela D-șoara Iosefa de Pauer.³⁾

În apropiere, mănăstirea avea și o insulă în extensiune de 13½ jugăre, plantată cu pruniște și vie, arendată în 15 Octomvrie 1819 unor Nemți din Zădărlac.⁴⁾

Acțiunea Episcopatului ort. rom. din Ardeal, — înaintată Tribunalului Regesc din Budapesta, la 1904, în chestiunea trecerii averii dela mănăstirile Bezdin, Sân-Giorgiu, Zlatița, Baziaș, Mesiciu, Hodoș-Bodrog, în proprietatea Românilor gr. ort., — specifică catagrafia fiecărei mănăstiri. Cea dela Hodoș-Bodrog este indicată cu 1184 lanțe, 1405 st. patrați, în valoare de 125.790 coroane; 7 lanțe, 1208 st. patrați vie, în valoare de 758 coroane; clădiri în valoare de 59.200 cor.; hârtii de valoare

¹⁾ Arh. Mân., acte în procesul Mănăstirilor, No. 1.

²⁾ Arh. Mân. acte cartonate, a. 1706—1778.

³⁾ Contract original în arh. Mân. a. 1706—1778.

⁴⁾ Ibidem, a. 1812—1824.

17.300 cor. ; odoare în valoare de 2,590 cor. ; inventar economic în valoare de 8050 cor. ; diverse 2180 coroane.¹⁾

Reforma agrară, potrivit legii de expropriere, a redus simțitor averea mănăstirii, nerămânându-i decât 176 jugăre, cuprinzând vatra mân., pământ arabil, grădini, vie și pomi fructiferi ; 171 jugăre pădure²⁾ și 3 jugăre vie în comuna Galșa, jud. Arad.³⁾

Mai posedă o bogată și bine îngrijită pepinieră apicolă, condusă rațional, timp de trei decenii, de P. C. Sa Părintele Ilarie Iova, ieromonah.

La acestea se mai adaugă și un inventar economic bine organizat.

Prin legea înzestrării Mănăstirilor, promulgată în Monitorul Oficial No. 74 din 30 Martie 1938, Mănăstirea Bodrog primește 300 ha pădure.

¹⁾ Arh. Mân., actele în procesul cu Sârbii, No. 11.

²⁾ Situată alături de pădurea „Ciala“, o posedă mănăstirea din timpuri îndepărtate. La 1749, mănăstirea reîntră în posesiunea acestei păduri, ce o rechiziționase armata (arh. Mân. acte cartonate a. 1706-1778.)

³⁾ Datele mi-au fost comunicate de Administrația Mănăstirii.

XI.

Activitatea culturală

Mănăstirile, atât în trecutul îndepărtat cât și în timpurile actuale, ni se înfățișează nu numai ca niște oaze de pioasă reculegere, ci totdeodată și ca însemnate citadele de cultură românească.

Acest important criteriu de viață monastică, sublim și exigent apostolat, îl desăvârșește și mănăstirea Bodrog, cu o sollicitudine tot mai pronunțată.

Imperativul cultural și-l manifestă, prin organizarea tot mai accentuată a pelerinajelor și printr'un sistematic misionarism religios.

1. ȘCOALA MONAHALĂ

În scopul cultivării și pregătirii novicilor pentru această ofensivă, ia ființă în anul 1925, în incinta mănăstirii, o *școală monahală*. Mulți tineri, cu pregătire chiar, au răspuns în grabă apelului de a se dedica vieții contemplative duhovnicești. Începuturile promițătoare s'au destrămat însă, candi-

dații în majoritatea lor, venind numai cu gânduri de parvenire. Școala s'a sistat după un an abia de ființare.

Ofensiva cultural-misionară continuă totuși, militând în acest sens monahii mănăstirii, unii cu înalte studii teologice.

2. PELERINAJE

Pelerinajele — plasticizări concrete ale credinței, ținta atâtor suflete însetate după o viață în Hristos, — au devenit preocuparea esențială a mănăstirii.

Puternice reconfortante sufletești, ele ni se prezintă într'o montare binechibzuită și într'o impresionantă desfășurare.

Se aranjează de patru ori pe an și anume: *pelerinaje mari*: la Schimbarea la față, la Adormirea Maicii Domnului, *iar mai mici*: la Nașterea Născătoarei de Dumnezeu și la Înălțarea Sfintei Cruci.

Redau în cele ce urmează, într'o expunere succintă, programul misiunilor religioase, cari de obicei durează trei zile la pelerinajul de Sfânta Marie (Adormirea Maicii Domnului) și câte două zile la celelalte.

Zluta I-a: Primirea pelerinilor, orele canonice și introducerea misiunilor.

Ziua II-a: Utrenie și Acaftistul Născătoarei de Dumnezeu. Sf. Liturghie.

Sf. Maslu, Vecernie și mărturisirea pelerinilor.

Drumul Crucii, cu meditații la fiecare din cele 14 popasuri.

Mitră starețească dela Mănăstirea Bodrog (sec. XVIII.)

Pavecernița și Miezonoptica.

Ziua III-a: Utrenie și Cinstitul Paraclis al Maicii Domnului ; Sf. Liturghie (în biserică) cu împărtășirea pelerinilor ; Sf. Maslu.

Urmează Sf. Liturghie în paraclisul deschis (în curtea mănăstirii).

Incheierea misiunilor se face cu săvârșirea aghiasmei și stropirea credincioșilor.

Fiecare serviciu divin este urmat de alocuții, respective de predici. Liturghia din ziua praznicului este celebrată cu un fast deosebit, pontificată de regulă de Episcopul eparhial.

Tabloul vibrant al unui atare pelerinaj, este deadreptul impresionant.

Miile de pelerini, cari abia încap în spațioasa curte a mănăstirii, trăiesc clipe solemne de reverie sfântă, se *supraumanizează*.

Deasupra mării de capete, fumul bogatelor jertfe de tămâie și lumânări, se poartă pe adieri de imne, ca să îmbine pe un moment măcar Cercul cu Pământul. Sufletele credincioșilor par să se înalțe pe aripi de psalmodii, se refac, se reînoesc într'un fior sfânt.

Punctul culminant, corolarul misiunilor, îl constituie fără'ndoială „*Drumul Crucii*“, sinteza pocăinții. Valurile de penitenți, convoiul trist, se mișcă în pas cadențat, în ritmul duios al dangătelor de clopote, pe aleea vechiului țințirim al mănăstirii. Popasurile ne transpun cu 19 veacuri în urmă, rulându-ne pe ecranul gândirii, sinistrul cortegiu de pe drumul Calvarului. Este un moment sublim, elevator, inefabil ! Glasul argintiu al

clopotelor, se îmbină tainic cu puternice acorduri de cântări, evocându-ne un colț din armonia cerească. Te cutremuri . . . te prosterni cu profundă candoare și smerenie, în fața sumbrei tragedii a veșnicului omenesc.

3. MISIONARISM

În domeniul cultural, mănăstirea activează cu real succes și în exterior, prin intensă propagandă religioasă și printr'o sistematică strategie misionară.

În acest scop și-a înfiripat o editură proprie, publicând cărți populare cu conținut religios-moral. Broșurile apărute în această editură sub titlul „Biblioteca Gânduri Creștinești“, sunt scrise aproape integral de fostul stareț, arhim. Policarp Morușca, actual Episcop al Americii.

Drept hrană sufletească, stă la dispoziția pelerinilor, un bogat depozit de cruciulițe, medaioane, iconițe și cărți religioase pentru popor, în mare parte distribuite gratuit. Între acestea, găsim și cărți scrise de personalități competente, cum sunt cele din „Biblioteca Indemnuri Duhovnicești“ și „Biblioteca Creștinului Ortodox“, ieșite din condeiul eminentului scriitor și neîntrecutului luptător al ortodoxiei, Iconom Stavrofor Dr. Gh. Ciuhandu, consilier referent eparhial.

În gama preocupărilor culturale, conducerea mănăstirii și-a înscris mai recent și un ales program de misionarism militant. Monahii mănăstirii se deplasează în parohiile contaminate, unde prin conferințe, predici și fastuoase servicii divine,

răspândesc lumina credinței, cu îndemnuri de statornicie și de convertire, contrabalansând acțiunea distructivă a sectarismului dinamitard.

*

Ascunsă în liniștea tainică a unei văi aluviale, ce o taie blânde și sfioasele unde ale Mureșului, Mănăstirea își țese firul vieții sale duhovnicești, împrăștiind bunătate și mângăere.

În ritmu-i ascendent, se remarcă în anii din urmă un important efort material, cultural și caritativ.

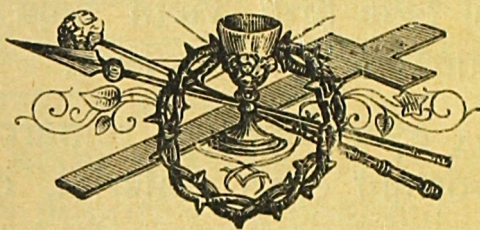
Construirea monumentalului paraclis-mausoleu, pavilioanele pentru pelerini, fântâni, sădiri de pomi, îngrădiri și multe alte înfăptuiri gospodărești, sunt mărturiile palpabile ale unei conduceri destoinice.

Intensificarea tot mai pronunțată a pelerinajelor și cercetarea tot mai accentuată, — cu pioasă nostalgie — a acestui sanctuar miraculos, evidențiază eclatant că Sf. Mănăstire a devenit un puternic focar, radiator de mângăere și alinare, oază de profundă spiritualitate.

Complexul programului de dinamism religios — în eflorescența marcată — se întregește și cu o largă operă de caritate, concretizată prin asistență socială, acordare de burse studenților teologi etc.

Viitorul acestui vechiu și superb monument istorico-religios, trebuie privit prin prisma celor

mai optimiste nădejdi, având sublimă chezășie pe *P. Sf. Sa Episcopul Andrei*, care dirijează cu rară ingeniozitate, destinele consolidatoare ale Eparhiei Sale, desvăluindu-și treptat bogatu-i tezaur de înțelepciune.

Anexe

1.

Arh. Mân. Bodrog, acte cartionate, a. 1706—1778.

Privilegii acordate Mănăstirii Hodoș, la 22 Octomvrie 1716, de către principele Eugen de Savoya.

Wir Eugenius Franciscus Prinz von Savoya und Piemont, Markgraf zu Saluzzo, Ritter des goldenen Flnstes der Röm. Kaiserl. auch zu Hispanien, Ungarn und Böhmen, königl. Majestät Geheimer Rath, Hofkriegs-Raths-Prezident, General Lieutenant des heiligen Röm. Reichs, Feldmarschall,... Obrister über ein Regiment Dragoner und Gouverneur General des Kaiserl. Öster: Niederlande, wie auch komandirender General im Königreich Ungarn. — Demnach in der Röm. Kaiserl. auch zu Hispanien Ungarn und Böhmen Königl. Majestät allerhöchste Protection und Salva Gardia aus allernädigsten Befehl wir gegenwärtiger Kloster Hodosch und dazu gehöriges Ort Bodrog samt Apartinentien an, und aufgenommen

haben ; als werden alle und jede hoch und niedere Officiers und Soldaten insgemein zu Ross und zu Fuss Teutsch und hungarische Miliz gemessen erinnert und ernstlich befehlt, dass man ermeldetes Kloster und Dorf sammt dessen Einwohnern und allen Apartinentien, wie die Namen haben mögen, bei Ohnnachlässig und ohnausbleibender höchster Bestrafung ausser unser special Verordnung ganz imperturbirt und von allen eigenthätigen Militär Executionen, Geldschätzungen, Contributionen, Raub und Plünderungen, Hinwegnehmung klein und grossen Viehes, der auf dem Wald oder in den Scheuern sich befindenden Früchten, ruinirung der Häuser und Rebbergen vollständig verschonen und unangefassten lassen solle. Wornach sich den männiglichen zu richten und diesen höchstgedachten Schutz und Salva Gardia Brief allerunterthänigst und schuldigst zu respectiren und in übrigen sich vor . . . und Schaden zu Hütten wissen wird. Urkund dessen unser eighändige Fertigung und hier vorgedrucktes fürstliches Insiegel. So geschehen im Lager bei Temesvar den 22-ten October 1716. Eugen v. Savoya.

2.

Arh. Mân. Bodrog, acte cartonate a. 1706-78.

Ducele Neipperg acordă Mânăstirii Hodoș, la 1 Februarie 1739, protecție, salvagardare și întreg concursul.

Demnach an des Röm : Kanzl. Auch zu Hispanien, Hungarn und Böhems königl. Mächt. Unser Allermächtigster Herrn und Landsfürsten

allerhöchste Protection und Salva Gardia und allergnädigste Beihilf der Kalugärkloster in Hodos, mit allen ihren an und zugehörungen aus weiteres einlangende königl. Resolution Errinerungen aller hoche, niedere Officiers und Soldaten ins gemein zu Ross und Fuss, hungarisch und Raitsch. Miliz . . . errinert und ernstlich befiehlt, dass man . . . Kaluger Kloster in Hodos sammt ihren Einwohnern und allen Appertinentien . . . unausbliebener höchster Bestrafung, ausser special Verordnung ganz imperturbirt und von allen eigenthätiger Militär Executionen Geld Schatzungen, Contributionen und Plünderungen, Hinwegnehmung klein u. grossen Viehes . . . Ruinirung ihrer Häuser und Weingärten vollständig . . . verschonen . . . Wonach . . . und diesen höchstgedachten Schutz und Salva Gardia Brief allerunterthänigst und schuldigst zu respectieren . . . Gegeben Arad am ersten Februar Eintausend siebenhundert neunund Dreissigsten Jahres . . . L. S. Neipperg.

3.

Diplomatarium Aradiense II, Márki Sándor, pg. 130, manuscris în biblioteca Palatului Cultural din Arad.

Procesul verbal al Congresului Național Sârbesc din Carloviț dela 21 Iulie 1749, în care se atestă că Mănăstirea Hodoș, de rit greco-oriental, există „ab immemorabili tempore“, privilegiile menținându-le tot timpul.

Nachdem der Hochwürdige der Oriental graeci Ritus Kirchen in der löbl. Maroscher Granitz gele-

gene Klosters Hodosch Archimandrit und Convent, da sie in dieser Zeit wo dieselbe die Privilegia für ihr Kloster und dazu gehörige Gründe bei aller höchsten Behörde sollicitiren, zu dociren schuldig seien, ob von Anfang, und da dieser Kloster der Orient: graeci Ritus Kloster auf der Stelle, wo er sich anietzo befindet, zu ersten aufgebaut worden, eben dieses Kloster der Orient: gr: Hierosolimitanischen Kirchen und respective dem Orden der h. Basilii Magni zugehörig gewesen, haben den zu dem Erzbisch. und metropolitan Wahl-Congress versamlet: Illyr gr: Rit: V: Clerum und löbl. Nation bittlich angegangen, womit in dieser Erforderniss ihnen um zu denen übrigen Documenten beilegen sollen der Attestatum ertheilet werden mögte; als hat man in Betracht des besagten Convents bitlichen Aufsuchen und bitte, auch in Consideration dass durch vielfältige Zeit Veränderungen, und Kriegs Revolutionen, auch oft erlittenen Feuersbrünsten, dass das Kloster dadurch verwüstet, und solange also es unter der Bottmässigkeit des Erbfeindes gestanden unbewohnt gewesen, berührtes Convent, die über ihr Kloster, und dazu gehörige Gründe entheilet gewesene königl. Donationalbriefe und andere dahin einschlagende Documenta, besonders bei der von dem Feind beschehenen Flucht verlohren, einfolgl: anietzo solche vorzuzeugen nicht im Stande ist ex Congressuali Sessione gegenwärtige Schrift zu ertheilen, und dadurch zur kräftigen Beglaubigung zu attestieren erachtet, dass mehrbesagtes Closter Hodosch sammt dessen Gründen ab immemorabili tempore allezeit und gleichnam jetzo

zu dem der Orient: gr: Rit: Kirchen Convent und Orden der H. Basiliy Magni zugehöret und durch diese ganze Zeit in der Possesion von niemanden verhindert, sondern beständig von Zeit der Eroberung dieser Gegend von der Türkische Tyraneiy unter der glorreich.: Regg: deren König: Kaisern und Hung: Königen Leopoldi Iosephi und Caroli Glorstenddeste Gedächtniss auch jetzo glorreichst Regierender kais: königl: Mayst. Maria Theresia von verschiedenen Feldmarschallen gedachter Gegend Comandanten und dalandigen Obrigkeiten protegiret, und in Posession ihrer Gründe manuteniret worden, wiew er auf allmähliges Begehren schriftl: bewiesen werden kann, und da Ged^{ser} Illyr: V: Clerus und Löbl: Nation diesen Attestato den Glauben bei zu meist allen Hochlöbl: behörden gehrt recomandiret, so bittet auch Ihre Höchste Gnade oftgedachten Kloster nicht zu versagen. Datum ex Nationali Generali Congressu Carlovitziy 21 Juli 1749 celebrato.

(L. S.) Visarion Paulovici Eppus Rasciens Neoplantensis, Szegediensis et Agriensis, nec non vacantis Archieppatus Adm.

(L. S.) Georgius Popovici Eppus Temesvar et Lipovaensis.

(L. S.) Paulus Nenadovics Eppus Carlostadiensis et Eppatus Aradiensis Admtor.

(L. S.) Sophronius Ioannovis Eppus Pakraziensis Slavon et Essegiensis.

(L. S.) Ioannes Georgevis Eppus Caransebesiensis et Versedsiensis.

(L. S.) Athanasius de Rascovics Collonellus.

(L. S.) Secula Vitcovics Protribunus.

(L. S.) Joannes Horvath Protribunus.

(L. S.) Vuck Isakovics Protribunus.

(L. S.) Michael Prodanovics Supremus Vigiliator Prefectus.

(L. S.) Lazarus Rubesics Lra Rags Privatis Neoplantensis Senator.

(L. S.) Ioannes Jivoinovics L^{ra} Rags Sombo-riensis Civitatis Senator.

(L. S.) Ioriza Staico Judex Temesvariensis.

(L. S.) Georgius Stancovics Senator Loco Dni Judicis Aradiensis.

4.

Protocolul ședințelor Consistorului din Arad, seria 61—1842.

Consistorul arădan ia act de numirea arhim. Ștefan Cragoevici dela Hodoș, ca Vicar general în Dieceza Dalmația și Istria, decretată prin Înalta Rezoluție Regească din 15 Februarie 1842,

Excelso Consilio Regio Locuti Hgco vigore bgratiosi Intimati dto 8-a Martii a. c. Nr. 9425 editi significante ; suam Majestatem Sacratissimam medio b̄gnae Resolutionis Regiae dto 15-a Februarii a. c. editae Stephanum Kragujevics Hodossensem Archimandritam in Generalem Vicarium Dioecesis gr. n. u. R. in Dalmatia et Istria clementer denominare dignatam esse.

Bibliografie

a) *Publicațiuni tipărite :*

„*Analele Academiei Române*“, secț. ist.
București 1911—12 : Silviu Dragomir : Contribuții
privitoare la relațiile bis. rom. cu Rusia în veacul
al XVII-lea.

Baróti L. : Adattár Délmagyarország XVIII.
századi történetéhez, Timișoara 1893—1904, I.—IX.

„*Biserica și Școala*“ organul oficial al Epar-
hiei ort. rom. din Arad, a. 1916, 1926, 1933, 1935.

Dr. Borovszki S. Temes vármegye, Budapesta.

Dr. Ciuhandu Gh. : Episcopii Samuil Vulcan
și Gherasim Raț, Arad 1935.

Cotoșman Gh. : Din trecutul Bănătului I,
Timișoara 1934.

Dr. Dragomir S. : Studii din istoria mai veche
a Românilor de pe teritoriul diecezei arădane,
Sibiu 1917.

Dr. Gaal J. : Aradvármegye és Arad szab.
kir. város leirása, Arad 1898.

Hóman B. és Szekfű G. : Magyar Történet
I, Budapesta 1936.

Hunfalvy P.: Az Oláhok története I, Budapest 1894.

Iorga Nicolae: Istoria Bisericii românești și a vieții religioasă a Românilor, vol. I—II. Vălenii de Munte 1908—9.

— Sate și mănăstiri din România, București.

Dr. Juhász Kol.: Die Stifte der Tschanader Diözese im Mittel Alter, Münster in Westfalen 1927.

Dr. Ivlei A.: Istoriya Srba u Ugarskoy, Zagreb 1914.

Karácsonyi I.: Ismeretlen délmagyarországi kolostorok, Timișoara 1905.

Dr. Lupaș I.: Istoria bisericească a Românilor ardeleni, Sibiu 1918.

Márki S.: Arad megye és Arad sz. kir. város története, Arad 1892.

Meteș Șt.: Relațiile bisericii rom. ort. din Ardeal cu Principatele române, Sibiu 1928.

— Mănăstirile românești din Transilvania și Ungaria, Sibiu 1936.

Morușca P. Mănăstirea Bodrog, Arad 1927.

Peretsenyi N. L.: A régi Orod vagy is a mostani Aradnak dolgai, Oradea Mare 1814.

Pesty Fr.: Temesvármegye és Temesvárváros története, Oklevelek, Pozsony 1896.

Petran Coriolan: Bisericile de lemn din județul Arad, Sibiu 1927.

Dr. Popovici Gh.: Istoria Românilor Bănățeni, Lugoj 1904.

Rácz Károly: A zarándegyházmegye története, Arad 1880.

Dr. Reli S. : Călăuza monumentelor religioase istorice din Eparhia Bucovinei, Cernăuți 1937.

Ștefănescu I. D. : Monuments d'art chrétien trouvés en Roumanie, Bruxelles 1931,

Szentkláray J. : A szerb monostoregyházak történeti emlékei Délmagyarországon, Budapest 1908.

Zeremski Ilarion : Srpski manastiri u Banatu, Carloviț 1907.

b) *Documente și opuri inedite :*

Arhiva Mănăstirii Bodrog, 1706—1930.

Arhiva Eparhială ort. rom. din Arad, 1792—1925.

Márki S. : Diplomatarium aradiense.

— Helységnévtár ;

— Regesták, manuscrise păstrate în biblioteca Palatului Cultural din Arad.

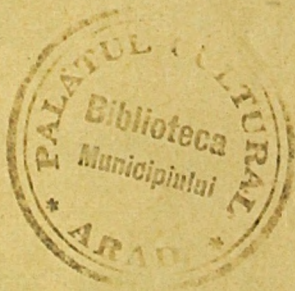

Tabla de materii

	PAG.
INTRODUCERE	5
I. SITUAȚIA TOPOGRAFICĂ A MÂNĂSTIRII ...	7
II. INTEMEIEREA MÂNĂSTIRII	11
1. Tradiție	11
2. Date istorice	12
3. Concluzie	19
III. ISTORICUL MÂNĂSTIRII	21
1. Trecutul ei până la mijlocul secolului al XIX-lea (Ștefan Cragoevici)	21
2. Trecutul Mănăstirii dela Ștefan Cra- goevici până în prezent	33
3. Procesul cu Sârbii	43
IV. DESCRIEREA GENERALĂ A MÂNĂSTIRII ...	47
1. Biserica Sf. Mănăstiri și clopotnița ...	47
2. Paraclisul-mausoleu	51
3. Clădiri, cimitir	52
V. ARHITECTURA ȘI SCULPTURA	55
VI. PICTURA BISERICII	59
1. Pictura murală : stilul, descrierea, semnificative	59
2. Pictura iconostasului	64
VII. ODOARE ȘI CĂRȚI BISERICEȘTI VECHI ...	67

	PAG.
VIII. ICOANA FĂCĂTOARE DE MINUNI	75
IX. EGUMENII MÂNĂSTIRII BODROG	79
X. AVEREA MÂNĂSTIRII	83
XI. ACTIVITATEA CULTURALĂ	87
1. Școala monahală	87
2. Pelerinaje	88
3. Misionarism	90
ANEXE	93
1. Privilegii acordate Mănăstirii Hodoș, la 22 Octomvrie 1716, de către principele Eugen de Savoya	93
2. Ducele Neipperg acordă Mănăstirii Ho- doș, la 1 Februarie 1739, protecție, salvgardare și întreg concursul	94
3. Procesul verbal al Congresului Național Sârbesc din Carloviț dela 21 Iulie 1749, în care se atestă că Mănăstirea Hodoș, de rit greco-oriental, există „ab imme- morabili tempore“, privilegiile menți- nându-le tot timpul	95
4. Consistorul arădan ia act de numirea arhim. Ștefan Cragoevici dela Hodoș, ca Vicar general în Dieceza Dalmația și Istria, decretată prin Inalta Rezoluție Regească din 15 Februarie 1842	98
BIBLIOGRAFIE	99

PREȚUL 95.— LEI